

Esikoht üleliidulisel kino-seadeldiste võistlusel

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu Tartu kultuurimaja kollektiiv saavutas teise kvartali tulemuste põhjal ametiühingute kinoseadeldiste üleliidulises sotsialistlikus võistluses rändpunalipu ja esimese preemia.

Kultuurimaja kinoetendustel käib alati palju külalastajaid. Ühiskondlikud kinoorganisatsioonid viivad ettevõtetes, asutustes ja õppeasutustes läbi vestlusi kultuurimajas demonstreeritavatest filmidest, organiseerivad seansside ühiskülastamist, pilettide eelmüüki jne.

Suurt tähelepanu pööratakse dokumentaalfilmidele, tehnilistele ja populaarteaduslikele filmidele. Kultuurimaja juures korraldatakse regulaarselt kinoloenguid. Teises kvartalis viidi läbi sari kinoloenguid teemal «Ülemaailmse rahu eest». Töötajad kuulasid selles sarjas loenguid: «Keelata massilise hävitamise relv», «Maailma naised võitluses rahu eest», «Koloniaalrahvaste võitlus rahu ja sõltumatuse eest». Kõiki loenguid illustreeriti vastavate kinofilmidega: «Rahu ja sõpruse eest», «Võitlev Vietnam» jne. Samuti organiseeriti loenguid sarjast «Sport massides» ja «Ehitustehnika uudisid». Praegu toimub teaduslik-tehniliste ja ehitusalaste kinofilmide festival.

Kursused kultuuri-osakondade juhatajatele

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Asjadevalituse juures asuva nõukogude töötajate ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise alaliste kursuste lühikursused algasid järjekordselt. Seekord täiendavad oma teadmisi vabariigi rajoonide kultuuri-osakondade juhatajad. Ette on nähtud loenguid ja seminarid marksismi-leninismi alustel, seadusandluse alustel, konstitutsiooni, nõukogude ehitusküsimustes, kultuuri-alastes küsimustes. Peale selle kuulavad kursustest osavõtjad loenguid üldpoliitilistel ja populaarteaduslikel teemadel.

Lektoritena võtavad kursuste tööst osa Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja A. Green, kultuuriministri asetäitjad E. Jaanimägi ja V. Riis, Ülemnõukogu Presiidiumi töötajad, Vabariikliku Partei kooli õppejõud jt.

Kursused kestavad kaks kuud. 1. septembril toimus kursuste pidulik avamine. Kursuslasi tervitas Eesti NSV kultuuriministri asetäitja P. Uusman.

Seminarid näiteringijuhitidele

1. septembril algas J. Tombi nim. Kultuurihoones kümnepäevane seminar ametiühingute klubide näiteringijuhitidele.

Seminaril käigust peetakse loenguid üldpoliitilistel, nõukogude kunsti, ametiühingulise töö teemadel, antakse meetodilisi juhendeid tööks näidendiga ning näiteringi sisuliseks juhtimiseks. Eraldi on ette nähtud loengud dekoratiivseks juhtimiseks.

Lektoritena on rakendatud V. Soosõrv, B. Lülle, T. Kask, F. Matt jt.

Seminarist võtavad osa Tallinna klubide näiteringijuhid, samuti ka näite-kunsti harrastajad Sindist, Pärnu-Jaagupist, Kiviolist, Maardust, Tamsalust, Tootsist ja mujalt.

12. septembril algab samasisuline seminar riiklike klubilliste asutuste näiteringijuhitidele.

NOORSOOFILMIDE FESTIVAL

Ametiühingute Tartu kultuurihoone kinoteatris «Kultuurikino» algas noorsoofilmi festival, mis on pühendatud kõrgemates õppeasutustes ja koolides uue õppeaasta algamisele. Festivali ajal demonstreeritakse filme «Küpsustunnistus», «Noor kaardivägi», «Tee ellu» ja teisi.

KUNSTINAITUS KUKRUSE KLUBIS

Tallinna Riikliku Kunstimuseumi korraldusel avati Kukruse klubis näitus «Hiina kunst». Külalastajad tutvuvad Hiina vabagraafika, illustratsioonide ja plakadiga. Järgnevalt tuleb näitus eksponeerimisele Jõhvis.

AGITBRIIGAD KOLHOOSIS

Pärnu-Jaagupi rajooni «Vabaduse» kolhoosi külastas Vigala rahvamaja agitatsiooni-kontserdibrigaad. Enne kontserti oli kolhoosnikutele loeng «Kaugnägemise saavutus tänapäeval».

Noore autori vastutustunne

Viimastel aastatel, kui on räägitud noorte autorite tõdest või tööst noorte autoritega, on tavaliselt peaarhitekt asetatud ainult ühele küsimusele — noorte autorite edutamisele ja nende tööde avaldamise võimalusele. Ja suuremast osast sõnavõttudest, ajalehtedest ilmunud artiklitest või följetonidest jääb mulje — noorte autorite ees on ukseid suletud. Nende töid ei taha avaldada ajakirjade ja ajalehtede toimetused. Kirjanike Liidu konsultandid ja noorte autorite töid läbilugevad kirjanikud aga teevad kõik selleks, et algajate teoseid maha materdada, avaldada nende kohta üksteisele risti vastukäivaid arvamus, või üldse jätta hinnangud andmata. Lood algajate autorite mahasurumisele on läinud nii käibe, et kõrvaltaatajale võibki jääda mulje, nagu oleks meie vabariigi algaja autori ees lihtsalt ületamatu sein, nagu peaks ta ekslema otsekui pimedas metsas.

Me ei taha sugugi väita, et algajate autorite juhendamise ja nende tööde avaldamise vabariigis on kõik korras. Siin on veel palju teha ja sellest on ka varem korduvalt kirjutatud (töö viimine laiemale alusele, armastuse kasvatamine kirjanduse vastu juba varajases nooruses — kooliõppes, kirjandusringides omaloominguga tegelemine, Kirjanike Liidu tohusam abi jne.). Kuid legend sellest, et noori autoreid esineb vähe ainult sellepärast, et nende teoste avaldamist kunstlikult tõkestatakse, et nende ette on ehitatud ületamatu ja läbimatu bürokraatia sein, ei pea palka. Tuleb öelda, et just viimasel ajal on organisatsiooniline töö algajate autoritega paranenud, algajate autorite töid ilmub päris rohkelt. Tuleks rääkida mitte niipalju heade tööde avaldamata jätmisest, kui mõnegi liiga tühi teose avaldamisest ainult sellepärast, et ta on autori esikoht. Lood kunstlikust tõkestamisest jne. on mõnele algajale saanud eneseõigustuseks.

Mida on vaja selleks, et saada kirjanikuks? Sageli esitatakse üsna algajate poolt niisugune küsimus ning sellele on raske vastata. Ainult ajaleht «Noorte Hääl» 21. augusti 1955. a. ves-tes «Debüüt ehk kirjaniku esimesed tundused», annab täpse retsepti. Veste autori (oletatavasti algaja) arvates olevat peale talendi vajalik

«orgaaniliselt terve süda, korras närv, looma kannatlikkus, üldine raudne tervis... absoluutne solvumise võime puudumine või vähemalt immunitet».

Ja seda kõike selleks, et suruda oma teos trükkimiseks ajalehe või ajakirja veergudele. Too hiljuti ilmunud veste, kuna ta kajastab mitte ainult autori vaid ka toimetuse, vähemalt grupi toimetuse töötajate seisukohta, annab aluse mõelda, et paljud seltsimehed ei saa veel aru kirjaniku ülesandest, ei saa aru oma kohustustest, et neil pole isegi selge, milleks nad kirjutavad. On avar-meelseid autoreid, kes otse välja ütlevad — selleks, et meie teoseid trükitaks. Teised räägivad küll armastusest kirjanduse vastu, kuid tegelikult on põhjendiks ikkagi teose trüki avaldamine iga hinna eest.

Näited selle kohta võiks tuua üsna rohkelt.

Astus niisugune autor toimetuses nn. «esialgseteks läbirääkimisteks». Päril, kas toimetust huvitaks jutustus, luuletus või olukirjeldus kolhoosi ainetel. Kuulnud, et toimetusel on paari lähema kuu jaoks selletemalist ilukirjan-duslikud teosed portfellis, esitab soovi luuletuse kirjutamiseks tööstustöölise elust. Kui juhtub, et ka sellel teemal avaldamisvõimalused on alles mõne kuu pärast, pakub teost 1940. a. juuni-pöördest, alkoholistavate võitluse teemal või midagi muud taolist. Ja kui sellele algajale autorile esitada küsi-mus — kas ta on juba mõelnud selle-teemaliste teoste loomisele varem, kas tal on juba midagi paberile pandud — siis saab vastuseks: aga ma võin ju kirjutada.

Selline autor on unustanud, et hästi kirjutada saab ainult sellest, mida sa tõsiselt armastad. Võidakse vastata,

et armastada tuleb kõiki eluasasid, kõigil aladel töötavaid inimesi. Kuid kõiki armastada nii, et neist luua teoseid, see tähendab mitte kedagi armastada ja kõigist kirjutada halbu, haltuurateo-seid. Kõike tunda ja osata — see tähendab mitte midagi tunda ja mitte midagi osata.

On autoreid, kes eelneva «kõigest kirjutamise lepingu» asemel too-vad kohe käsikirja. Paneb selle lauale sooviga — vaadake, mida te temaga teha saate. Ja kui mõne aja pärast sel-gub, et «temaga» siiski sellisel kujul midagi teha ei saa, siis nõustub ta paugupealt kõigi ettepanekutega teose ümbertöötamiseks. Nõustub isegi sel-lega, kui teosele antakse hoopis uus idee, risti vastukäiv sellele, mis oli au-tori esialgses variandis.

Ja jälle kerkib küsimus, mispärast autor oma teose kirjutab. Kas sellepärast, et ta ei saanud jätta kirjutamata mõnest suurepärasest eesrindlasest, et tal tõsiselt süda valutas mõne väär-nähtuse pärast, mis meil veel esineb, või kirjutab ainult selleks, et näha oma loomingut trükituna?

Vastus saab olla ainult üks — mõlemat seda tüüpi autoritel on ainsaks eesmärgiks — kiiremini trükkida. Taoline autor pole kunagi nähtavasti mõelnud, et sulge kätte võttes ja kas või ühtki rida trüki avaldamiseks pabe-rile pannes ta ei täida ainult oma isik-likku ülesannet, et kirjutamine pole ai-nult tema isiklik asi ja selle trüki avaldamine tema ning toimetaja kok-kuleppe küsimus. Iga rea eest kannab kirjanik suurt ühiskondlikku vastu-tust, vastutust kogu rahva ees.

Me räägime sageli algaja autori enesetäiendamise vajadusest. Kui palju on ilmunud artikleid, kui palju on esine-tud tribüünidel sõnavõttudega selle kohta, et algajatel autoritel on vaja õppida kirjanduse vanameistriteit sõ-nakunsti, omada professionaalset os-kust, ilma milleta pole võimalik kõr-gel kunstimeistritekuse tasemel teoste loomine, et vaja on avardada silmarin-gi, õppida kõigest ümbritsevast õigesti aru saama marksismi-leninismi teo-ria alusel. Ja ikkagi meil on üsna pal-ju autoreid, kes eksisteerivad «algaja-tena» juba rohkem kui terve aasta-kümme. Meil on autoreid, kes pideva kirjandusliku töö asemel elavad ühest võitlusest teise, kes igaks juhaks igale võitlusele saadavad kaks-kolm tööd — võib-olla «näkkab». Ja on siis väga pettunud, kui siiski ei «näka-nud». Ei jätku ühe käe sõrmedest, et üles lugeda kõiki neid, kes viimase kümne aasta jooksul on jäänud «al-gajateks».

Millest on tingitud paljude autorite paigaltammumine, kergemeelne suhtumine kirjanduslikku tööse, vähene enesetäiendamine, loomine ainult teiste abile?

Meile tundub, eelkõige sellepärast, et algajate autorite hulgas pole küllalada-selt süvendatud vastutustunnet, pole sageli selgitatud aabitsatõdesid kir-janiku kutse-eetikast, kirjaniku tööst kui niisugusest. Liiga vähe ja liiga üldisõnaliselt oleme rääkinud isegi sel-lest, missugune peab olema nõukogude kirjanik. Üldisõnaliselt, süvenemata olemasoleva korranud sõnu kirjanikest-võit-lejast, näitamata konkreetselt Gorki, Majakovski, Ostrovski ja teiste põh-jal, mida tähendab olla kirjanik-võit-leja. Meil on vaja igale algajale, kes võtab kätte sule, teha selgeks N. Ost-rovski sõnade mõte, mida teistes re-daktsioonides on korranud suurem osa meie väljapaistvaid kirjanikke:

«Kõigepealt on ta (kirjanik) sotsia-lismi ehitaja, mitte aga üksikisikne «vaatleja». Ta on võitleja. Võitleja, õpetaja, tribuun. Inimene suure algus-tähedga».

Tundub, et just selle töö mittemõist-misest on tingitud mitme algaja autori hoolimatus oma loomingu vastu. Mis-gugune võitleja või õpetaja võib olla kirjanik, kui ta teose trükkimiseku-nimel on nõus muutma teoses väljen-datud seisukohti ja ideid. (Me ei rää-gi seisukohtade ja arusaamade muutu-mise vastu üldse. Väärarusaamistest õigete juurde minem on hea ja põhjen-datud. Kuid see nõuab küsimuse uut ja igakülget läbimõtlemit, nii öelda

seedimist. Seisukohti ei saa muuta viie minuti jooksul toimetaja või kirjan-dusliku konsultandi laua juures istu-des.)

Kui me räägime vanemate kirjanike abist noortele, siis eelkõige oleks üles-andeks just kirjaniku kutsetöö põhi-aluste selgitamine. Argu nõudku al-gajad autorid oma vanematelt seltsi-meestelt absoluutseid tõdesid, retsepte ja skeeme teoste loomiseks. Argu nad pahandagu, kui nende teoste hindami-sel vanemate kirjanike ja kriitikute arvamusel on lahkuminevad. Vaid-lustest teose arutamisel koorub välja tõde. Autor ise peab hinnangutest välja valima selle, mida ta peab õi-geks, ja kõrvale lükkama oma arvates väär. Kahjuks aga on etteheited vii-masel ajal tekkinud just valmisretsep-tide nõudmise pinnal. Absoluutseid tõdesid nõudmine on omane mugavatele inimestele — nii kirjutaja omal ajal M. Gorki. Kirjanik ei tohi aga olla mugav inimene. Jutustagu vanemad kirja-nikud noortele, missuguste raskustega on neil tulnud võidelda, kui nad tõesti tahtsid olla rahva õpetajaiks, tema südamehinnatuseks.

Lõplikult tuleb algajate autorite ku-jutlusest minema kihutada arvamus, nagu oleks kirjaniku töö üks kerge-maid, nagu seisaks see ridade paberile loomises väljavalitud kujukil ilm-neva inspiratsiooni perioodil. Meil esi-neb veel sellist arusaamist. Võtame kas või juba varem märgitud veste ajalehes «Noorte Hääl», milles vana, lugupeetud autor ütleb, et teose kirju-tamise ajal viibis ta otse seitsmendas taevast. Igatahes maailmakirjanduse ja nõukogude klassikud on tõendanud vastupidist. Kirjaniku loominguline protsess on üks vaevarikkamaid, isegi piinarikkamaid. Jutustagu vanemad ja kogunud kirjanikud, kuidas nad on kuude ja isegi aastate kaupa otsinud lahendust neis küpsenud probleemide. Kuidas nad päevade, mõnikord isegi nädalade kaupa ringi käisid, et leida lõpuks ühtainust sobivat sõna, kujun-dit või võrdlust.

Alles siis, kui algaja kirjanik on aru saanud kirjandusliku töö ühiskond-likust tähtsusest, kirjaniku-võitleja osast, kirjaniku kutsetöö suurtest raskustest, alles siis võib talt oodata teoseid, milles peegeldub autori järk-järguline areng.

Peab ütlema, et suurem osa al-gajaid, ja just kõige rohkem silmapaist-nutest, on õigesti aru saanud oma üles-andest. Võib olla kindel, et V. Ilus kir-jutas oma kolhoosiajalised jutustu-sed sellepärast, et ta ei saanud neid kirjutamata jätta. Võiksime nimetada veel V. Pansot ja mitmeid teisi, kes tõsiselt töötavad oma meisterlikkuse tõstmisel. Samas kõrval aga A. Rammo pakub juba kaheksandat aastat oma grammatiliselt vigaseid luuletusi üks-kõik mis teemal.

Endaga rahulolu — see on noore autori suurimad vaenlasi. Juba paari esimese õnnestunud katsetuse järel arvab mõni noor autor, et ta on kutsutud kõigis küsimustes õpetama. Nii juhtus E. Tenno, kes võitis sule kätte ja süüdistas peaaegu kõiki vabariigi kriitikuid ja kirjanikke asjatundmatu-ses ning rumaluses.

Peab ütlema, et mõnegi noore autori enesega rahuloluks on põhjust andnud ülistavad retsensioonid esimeste teoste puhul. Kui teos on tulnud võitlusel mingsugusele äärmärgitavale kohale, kui teoses on haaratud enam-vähem aktuaalseid probleeme, siis juba me-haaniliselt lisatakse sellele kiidusõnad kõrgest kunstimeistritekusest, autori oma stiilist jne., kuigi tegelikult võiks rääkida ainult kunstimeister-likkuse algetest. Mis aga puutub oma kirjanduslikku käekirja, siis tavaliselt kujuneb see alles aastatepikkuse visa tööga.

Meil on veel palju puudusi noorte autorite juhendamisel, olgu see siis organisatsioonilises või sisulises töös. Kuid tundub, et eelkõige on vanemate kirjanike, kelle asemele varem või hil-jem astub uus põlvkond, ülesandeks kasvatada selles uues vahetuses vas-tutustunnet, juhutada talle kätte kir-janiku õige koht elus, raputada lahti endaga rahulolu.

MART RAUD

Lüürilisi laaste

Silmad

Kui silmad poleks südame peegliid, kust vaade sügavused üles heidab, siis esimese pilguga ju keegi ei suudaks armastust ja sõprust leida.

Kuid leitakse. On ammust ajast leitud. Peab mõistma vaadata, mis vastu tuleb —

kas võõrad külad jäävad udu peitu, või helgivad su omad kodutuled.

Ja nii ka mina leidsin sinu silmad, — sa nendega ka valgustad, kui vaatad. Ma vaesemana tunneksin maailma, kui sina poleks nõustunud mind saatma.

Maantee

Seekord me läheme nii õisel ajal, et ainult meie kuulub kogu tee. Ei märka silda silm, vaid sammu kaja, sest udu varjab käärlise vee.

Ei paista postid ega hekipajud, ei sõitmas ega seismas ühtki tuld. Jalg tunneb teed. Ja ainult lõhnast tahud, kus kaer või karjamaa, kus kõrs või muld.

Maantee... sa oled puhkusest valvel, ühtsoodu avatuna ootad vaid, sest ööd kui päeva, suvel nagu talvel on tulejaid ja leidub lahkujaid.

Mets

Mets õue lähedal on armas asi, ta pakub seltsi, nagu hoiab sind; ta kaitseb all su aeda tulul ei sasi, lill õitseb mätlat, nad laulab laulab lind.

Ta lihtne ilu on nii mitmepalgne — kuldruus kord võistlevad seal kask ja haab. ta härmadest ei ole miski valgem, ja kevadel — ka sammal nooreks saab!

Kuid kõige kaunim on ta suve ajal, kui sina lapsi hulkad, kämbiad suul. Metsmaasikate lõhn on vastukajal, maa müdiseb... nad tulevad kui tuul!

Moskvasse saabus aatomi-energia rahulikel otstarbeil kasutamise küsimuste toimunud rahvusvahelise teaduslik-tehnilise konverentsi juhataja Homi Baba

30. augustil saabus NSV Liidu Teaduste Akadeemia kutsel Moskvasse aatomenergia rahulikel otstarbeil kasutamise küsimustes hiljuti Genfis toimunud rahvusvahelise teaduslik-tehnilise konverentsi juhataja hr. Homi Baba (India).

Homi Babaga on kaasas väljapaist-vad India teadlased K. S. Krishnan, R. Ramanna, P. B. Prasad, A. T. Rao ja H. N. Setna.

Vnukovo lennuväljal olid külalisl-India vastu võtnas NSV Liidu Teaduste Akadeemia presiidiumi teaduslik peasekretär akadeemik A. V. Topol-jev, akadeemikud A. P. Vinogradov ja I. J. Tamm, NSV Liidu Teaduste Akadeemia kirjavahetaja-likmed N. M. Sisakjan, V. I. Veksler, A. M. Sa-marin ja teised.

Hr. Homi Baba ja A. V. Topolšjev pidasid tervituskõne. (TASS)

Ehitajate päev

4. septembril tähistatakse meil ehi-tajate päeva. Tallinnas toimuvad sel puhul pidustused Komsomoli-nimelisel staadionil. Ehitajale pühendatud mii-tingu avab Eesti NSV Ministrite Nõu-kogu esimehe asetäitja A. Vende-lin. Ette on nähtud rahvapidu ja kunstimeistrite suur kontsert. Esi-nevad RAT «Estonia» ja Riikliku Filharmonia solistid ning Eesti Raadio estraadiorkester. Sportlike ürituste hulgas on ka «Kalevi» sportlaste mass-esinemised. Demonstreeritakse kinofil-me. Kõrvalväljakutel on eksponeeritud ehitusalan näitus. Ehitajate päevast osavõtjale korraldatakse ekskursioone ehitusobjektidele.

Sissepääs staadionile tasuta.

„Kergest“, „raskest“ ja „keskmisest“ muusikast

Utelgem otse välja: kerge muusika küsimused olid meil kaunis sassis läinud, hoolimata nende seltsimeeste enesekindlusest, kes „ebanõukoguliku“ saksofoni haual kanneldasid kiidulaulu „nõukogulike“ padekaatrile, estraadiorkestrite repertuaari aga soovitasid täiendada „kerge muusikaga“ Glinka ja Tšaikovski pärandist (vt. „Sovetskaja Muzõka“, 1954. a. nr. 2, lk. 106). Võib isegi väita, et neis küsimustes kujunenud õhkkond on olnud heliloojatele piduriks kerge muusika loomisel. Nii on mõned heliloojad koguni kinnitanud, et nemad enne midagi ei kirjutanud, kuni pole välja selgitatud, missugune on lõpuks see õige suund kerges muusikas. Alles viimasel ajal, seoses mõningate elu enese poolt tehtud korrektiividega vaadates kergele muusikale, võib märkida loomingulist elavnenemist. Rõõmustav on sealjuures fakt, et see elavnenemine, mis avaldub stiilide ja helikeele rikastumises, süvendab juba olemasolevaid, rahvahulkade poolt tunnustust leidnud häid traditsioone. Paljuütlevalt näitena nimetagem Kõrveri laulu filmist „Andruse õnn“.

Kui meenutame, et eesti nõukogulikus kerges muusikas kuni partei Keskkomitee 1948. a. ajaloolise otsusteni valitsesid mitmesugused, peamiselt võõra päritoluga stiilid ja et alles siit peale algas hoogne tõus selgelt väljendatud rahvusliku kerge muusika loominguks, siis tundub, et loomistingimused edaspidi ju milleski põhiliselt ei muutunud — järelikult oleks see tõus võinud takistamatult jätkuda. Ometi võisime mõnda aega märgata nagu mingit väsimuse tendentsi. Üha enam hakkas esinema halli, seemise loomiseoõmuta kirjutatud muusikat, kuni lõpuks paljud edukalt kerge muusika alal töötanud heliloojad hoopis vaiksidsid või läksid üle teistele žanridele. Neid süüdistati passiivsuses ja elust mahajäämises (pooled kivid lendasid ka luuletajate-laulumeistrite aeda). Need süüdistused olid ainult osaliselt õiged, sest paljudki süüdistatavad töötasid samal ajal ikkagi eduga teistes žanrides.

Tunnistades kerge muusika tähtsust elu-õigust omaette helikunsti haruna ja esitades talle põhimõtteliselt samu nõudeid, mis teistelegi žanridele, jäetakse aga üldiselt lahtiseks küsimus, milles siis õieti seisab tegelik — nii sisuline kui vormiline — erinevus kerge ja tõsise muusika vahel. Sest kui me juba tunnustame kergele muusikale omast spetsiifilisust, siis see ei saa ju eksistentsiaalselt väljendusvahendiks, vaid peab peituma ka sisus, mida need väljendusvahendid on kutsunud kehasse. Teisest küljest avaldub sisu ja vormi vaheline dialektika siingi selles, et kergele muusikale omased väljendusvahendid seavad ka sisuliste taotluste omad piirid.

Kõigepealt sisu küsimus. Esimesel pilgul näib nagu ei olekski siin muud vahet kui erinevad väljendusvahendid, millega vastavad teemad on edasi antud. Ometi on olemas ka oluline sisuline erinevus, mida silmist lastes tõsine muusika muutub odavaks meeleolusemuseks, kerge muusika aga kaotab oma lihtsa, selge ja tabava la-koonilise mõtteala. Viimataimainitud omadus pole muidugi ainult kerge muusika vouruseks, kuid kahtlemata omab ta siin erilist aktsenti, arvestades kergele muusikale tingimata vajalikku mõistetavust kõige laiemas, muusikalises ettevalmistamata kuulajas-konna jaoks, samuti tema meelelahutusslikku ülesannet. Sellepärast ongi kerge muusikas sisu antud teatava valmisteena, meeleoluna. Selle areng teose ulatuses toimub „ilustratiivselt“, ilma sügava dramaturgilise käsitlusega. Kergel muusikal võib tingimatu võrrelda plakatiga, mis nappide, mõjuvate vahenditega annab edasi oma kunstilise sisu — pruugib ainult temale pilku heita, ja kohe on selge, millest ta kõneleb.

Kui me ütleme, et kerge muusika peamine tegevussfäär on hoogsa ja elurõõmsa või lüürilise ja unistavate inimtunnete vallas, et ta ei ole mõeldud sügava dramatismi ja traagika kajastamiseks, siis see ei tähenda, et siin helilooja või interpreet ei peaks taotlenu sisulist, emotsionaalset sügavust. Kuid ikkagi — arvestades kerge muusika žanri spetsiifilisust. Mis on omal kohal sümfoonilises või kammermuusikas, mõjub kunstnikuna või isegi naeruvärsena kerges muusikas ja ümberpöörduks.

Võttes näiteks sümfoonilise, kammer- ja puhkpillimuusika, näeme, et neil on igauhel oma ajalooliselt väljakujunenud žanrilised piirid, millised määravad vastav, samuti ajalooliselt kujunenud ansambli tüüp.

Kui kerges muusikas ei ole nii kindlalt väljakujunenud ansambli tüüpe, võime siingi märgata reeglipärasust. Väiksemate ansambli puhul valitseb samasugune hulk variante nagu kammermuusikaski, suuremad ansamblid aga koosnevad tavaliselt kolmest, neljast või viiest grupist (vaskpillid, saksofonid, rütmipillid, keelpillid, puupillid), millele võimalust mõda lisatakse mitmesuguseid instrumente koloriidi rikastamiseks (harf, vibrafon, klavon, akordion, elektrikitarr jne.). Estraadiorkester peab olema eriti rikas koloriidi poolest just sellepärast, et näiteks sümfooniaorkestriga võrreldes on tal palju piiratud võimalused temaatilise ja dünaamilise kontrasti, polüfoonia, kul-

minatsioone ettevalmistava ja lahendava arenduse ning mitmete teiste väljendusvahendite ja nende suhete osas. Katsed lähendada estraadiorkestrit sümfooniaorkestrile spetsiifiliste estraadiorkestrite väljaviskamise teel viivad ansambli vaesumisele, sest tulemus on mingi puudulik sümfooniatorkester, mis on kohane võib-olla ainult vahepeal propageeritud „ballitantsude“ mängimiseks, kuid on kaugel kaasaegse estraadimuusika nõuetest. See pole küllalt paindlik nii suuremate kerge muusika vormide (avamängude, fantaasiate, süitide jm.) kui ka tantsumuusika ja mitmesuguste väljevormide täisväärtislikuks ettevalmistamiseks. Selles mõttes vajaks mõningat täiendust nii Eesti Radio kui ka Riikliku Filharmoonia estraadiorkester, eriti aga viimane.

Ansambli koosseis on muidugi üks kõige üldisemaid žanri spetsiifilisi erinevusi (näiteks raadios tunneme juba esimestest taktidest estraadiorkestri kõla). Peale selle on kergel muusikal hulk mitmesuguseid väljendusvahendeid, mis seoses talle omase sisuga saavad teatava spetsiifilise žanrilise värvingu. Nii on tavainne 1/4 väärtus mõnes estraadipalas hoopis midagi muud kui Glinka „Väls-fantaasia“, vähendatud septakordidel on kerges muusikas hoopis teine sisu kui Beethoveni juures jne. See erinevus sisu väljendub just mitmete väljendusvahendite omavahelises suhtes, üksikult võetuna on ju need vahendid universaalsed paljudele žanridele.

Tundub, et üks põhjusi, miks meile kerge muusika tihti kaotas oma žanrilise ereduse ja muutus mingiks üldiseks, värvituks „keskmiseks“ muusikaks, oli üldkirjeldataud sisuliste ja vormiliste erinevuste vähenemine arvestamine.

Segadust on tekitanud ka vahepeal maad leidnud vaade, et muusikateosele peavad avalanema kõik ukseid kohe, kui temas võib märkida rahvuslikku helikeelt. Teoste hindamisel sai seega määravaks rahvuslike intonatsioonide olemasolu, kusjuures viimaseid mõnikord kipti isegi samastama rahvalikkusega. Ja kuna kerge muusika loomulikul peab olema rahvalik, algasidki mõned nooremad heliloojad oma teosed n. ö. vales otsast — otsides sobivat sisu oma rahvuslikule vormile. On selge, et tulemuseks ei olnud sisuliselt emotsionaalne, meeldiv ja ere kerge muusika, vaid mingi sisutu „etüüd“ rahvusliku helikeele allalt. Ometi on ju aabitsatõde, et ka kõige värviküllasemat rahvuslikku vormi imetleme me ainult seoses konkreetse, elulise sisuga. Peale muu tundub, et vanemate rahvalaulude arhailised intonatsioonid, mis võivad olla omal kohal mitmes teises žanris, estraadimuusikasse ikkagi ei sobi, kas või juba sellepärast, et see muusika oma olemusest eeldab aktuaalsust ja ajakohasust: rohkem kui miski muu on ta kas otseselt või kaudselt käesoleva momendi peegeldus. Üeldust ei tule aru saada, nagu peaks kerges muusikas rahvuslikule helikeelele käega lööma. Vastupidi — praeguse, endisest avarama suhtumise juures mitmesugustesse mõjutustesse on rahvusliku vormi küsimusele vaja pühendatud veelgi suuremat tähelepanu, mehaaniliselt „sarfani kujutamist“ asendades üha pingelisemate loominguliste otsingutega.

Tihti, kui suur osa kergest muusikast muutub mingisuguseks mittendagi-ütlevaks „keskmiseks“ muusikaks, oli see tingitud soovist vältida igasugust sarnasust rajatavale kerge muusikaga, hoiduda n. ö. „läänelikest võtetest“. Säärane „puritanism“ ahendas samuti kerge muusika arenguperspektiivi, eriti kui meelele pidi, et suure osa kergest muusikast haaravad oma alla paljude rahvaste juures levinud tavalised rütmid. Selle voolu „teenete“ hulka tuleb panna asjaolu, et sellised „nähtused“, nagu saksofon, foks, tango, noonakord jms. muutusid meil üksha va „asjadeks iseeneses“, mille tegelik olemuse tunnetamine näis olevat päris lahendamatu probleem.

Siit jõuamegi ühe segase küsimuse juurde, millest ainult vaikumiseks üle ei saa. Jutt on nimelt džässimuusikast ja tema mõjust.

Silinkohal pole vajadust peatuda versioonidel džässimuusika tekkest ja tema senisel arengulool. Peab aga märkida, et nende küsimuste asjalikku uurimist takistab tunduvalt asjaolu, et džässimuusikale lähenetakse tavaliselt kas absoluutselt eitava või siis täiesti vastupidise suhtumisega. Nii võib enamiku kodanlike džässiteoreetikute vaatan võrsustada tingimusteta hosiannatamisega ka kõige äärmuslikemale džässimuusika avaldusvormidele. Teisest küljest sisaldatav viga ja lihtsustavat lähenemist ka mõned väljandad, kus on puudutatud džässimuusikat („Suur nõukogude entsüklopeedia“, „Entsüklopeediiline sõnaraamat“, V. Gorodinski raamat „Vaimse viletuse muusika“).

Kapitalistlikus ühiskonnas on loomulikulise isikuse kujunemise ja arenemise protsess äärmiselt keeruline ja vastuoluline. Seda mitte arvestada tähendab vaadelda ainult nähtuste välist külge. Teades ja tunnustades fakti, et džässimuusika on kapitalistlikes maades tuhandetele keskpaarastele muusikameestele elatisvahendiks, mida näitab kas või levinud termin „commercial jazz“ („kaubanduslik džäss“), ei saa me siiski kahe silma vahele jätta

neid tõeliselt andekaid inimesi, kes mitmesugustel põhjustel tegelevad džässimuusikaga. Kahtlemata on nende looming ebahütlase väärtusega, kuid need realistlikud ja rahvalikud jooned, mis selles esinevad, vajavad tähelepanu just selle tõttu, et ainult nissuguste joonte olemasoluga võime selatada džässimuusika ülemaailmselt levikut ja igakülgselt aru saada neist mõjust, mida džässimuusika on avaldanud mitmetele teistele muusikajärgidele, esijoones muidugi kergele muusikale üldse.

Progressiivsete heliloojate džässimuusikas esinevatest rahvalikest joontest võib märkida näiteks terveist, elurõõmsast hoost või siis siiralt südamlukust lüürilist kantud meloodiaid, millele lisandub värviküllane ja maitsakas orkestrisaade. Muutmata rütmil omaette eesmärgiks, kasutatakse mitmesuguseid värskeid, peamiselt Ladin-Ameerika rahvaste tantsulisi rütm. Tavaliselt tihti kuulunud džässiharmoniaat rikastatakse omapärase, polüfooniast väljakasvanud harmooniaga. Tähtis on laulude tekstides sotsiaalse momentide sissetoomine, mida eriti esineb n. n. „bluesides“, kus pooleldi improvisatsioonilist lauldakse neegrite ja üldse töötajate raskel elust, pilgatakse jookkuid, logarideid, liiderdajaid jne. Parimad džässimuusika interpreetid paistavad silma nihhasti erakordsete tehniliste võimete ja improviserimiskusega kui ka hingetatud ja siira muusitseerimisega ning peene ansambliitundega.

Peab märkima, et mitmete rahvademokraatia maade (Rumeenia, Ungari, Saksa DV, Poola jt.) kerges muusikas võib märgata loominguliselt ümberkujutatud mõjutusi džässimuusikast. Huvitav on sealjuures fakt, et niisugustel puhkudel on siiski peaaegu alati säilitatud muusika eredalt rahvuslik iseloom.

Mis puutub džäss mõjudesse üldse ja seoses sellega mõnedesse võimalikesse eeskujudesse lääne progressiivsete muusikameeste hulgas, siis ei ole õige minna nende eeskujude (Gershwin, Kern, Porter jt.) tingimusteta jälgimise teed, vaid mõistes seda, et need heliloojad ise on võidelnud ja võitlevad mitmesuguste mõjudega, tuleb eraldada nende loomingust paremik, mis on vastuvõetav arenenud ja nõudlikule kuulajale.

Ei saa salata, et džässimuusika oma arenemise käigus on omandanud rea äärmuslikke, normaalsele muusikalisele maailmale inimesele täiesti vastuvõetamatuid vorme. Tuleta meelde, et džässimuusikat juba tema algpäävel iseloomustas äärmiselt larmikas kollektiivne improvisatsioon sellest tuletnevate rikkalike ebakõladega, tõuklev sükoopierimine, standardised harmooniad ja üldine rütmil primaat. Progressiivse suuna arengut džässis iseloomustab sellega võrreldes muusika, mida tänapäeval pakuvad säärased kõrge kultuuriga kollektiivid, nagu Kostelanetz'i, Melachrino, Mantovani jt. orkestrid, oma koloriitset instrumentatsiooni, peenekeelise polüfoonia, värske harmoonia ja hingestatud tõlgitsemisega. Niisugused orkestrid märkis positiivsete eeskujudena I. Du-najevski oma viimases artiklis „Kerge muusika aktuaalseid küsimusi“. Kuna aga juba puht tehniliste võimaluste tõttu ei saa massiliselt jõududa ainult niisuguste suurte orkestrite järgi, siis tundus imelikuna samas artiklis väljendatud eitav suhtumine nendes ansambelitesse, mis on mõeldud tantsumuusika mängimiseks. Et niisugused ansamblid ei pruugi tingimata kujutada endast „eemaletõukava džässi“ avaldusi, näitab kas või Eesti Raadios tihti esinev tantsumuusika-ansambel E. Laansoo juhatusel, mis oma maitselise ettekandega on võitnud kuulajate tunnustust. Küsimus, nagu samas artiklis hiljem on märgitud, seisab ju kerge žanri kultuuris. Selleks, et kergest žanrist kaoksid maitsetused, üle-pakkumised ja mõttetu vigurdamised, tuleb kasvatada sel alal tegutsevate inimeste arusaamist muusikast üldse, selle ühe kaunema kunsti emotsionaalsest sisust ja esteetilisest väärtusest.

Sellepärast on tänapäeval õieti vähe otstarbekohane kasutada ka sõna „džäss“ mingi üldise mõistena, hea või halva sünonüümna. Tihti on meil teieritud kohti Gorki artiklist „Paksude muusikast“ („Pravda“ 1928. a. nr. 90), et tõestada džässimuusika ja tema mõjuvade pahelust: „...Kuid tundlikud vaikusse hakkab äkki kuivalt koputama mingi idiootlik haamrikene... sisse tormavad ebainimlikud hääled, mis meenutavad hobuse hirmumist, kostab vaskse sea rõhkimine, eessile kisa, tohtu konna armunud krooksumine; kogu see meelelute helide solvav kaos allub vaeu tajutavale rütmile, ja, kuulates neid karjaid minuti, kaks, hakkad tahtmatult kujutlema, et mängib hullumeelset orkester, nad läksid hulluks sekuaalsel pinnal, dirigeerib neid aga mingi inimtäkk, vibutades tohtu faliosega.“

...See on muusika paksudele. Tema rütmil saatel paksud inimesed kõigi „kultuursete“ maade suurepäraseid kõrtsides, liigutades küüniliselt puusi, rapastavad ja simuleerivad naise viljastamist akti mehe poolt.“

Need suure kirjaniku ja humanisti nõrdimusega kirjutatud read on kaht-

lemata heaks orientiiriks ka tänapäeval, olguigi et džässimuusika ja -tantsu vormid on mitmeti muutunud. Hoolimata progressiivsete muusikameeste ja laia rahvavasside püüetest reallismi suunas ka džässimuusika alal (sellest kõnelevad näiteks diskussioonid Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Rootsis jm.), on siin veel säilinud palju niisugust, mis ei sobi kokku hea muusika ja elementaarsesti esteetilisest normidega. Raske on aga oletada, et Gorki oleks kasutanud säärast tooni selle elurõõmsa muusika ja tantsu kohta, mida jälgime näiteks tänapäeva demokraatliku noorsoo kokkutulekuil, hoolimata džässi mõjust, mida selles muusikas ja tantsus kahtlemata on. Väljaroomimisele meie kergest muusikast ja tantsust kuulugu aga kõik, mille nägemine ja kuulmine meenutab meile Gorki raevukaid ridu.

Siinkohal tulebki märkida, et tantsumuusika ettekanne ja peotantsude tantsimine on meil mõnel pool veel üsna kaugel lihtsusest ja loomulikkusest. Ka meie vabariigis on kahjuks oma „kraadete“ seltskond, kes, arusaamata heast muusikast (kaasa arvatud ka hea džässimuusika), püüab tantsupõrandal hõlata mingisuguste sureva kaelkirjaku poosidega. Taoliste puhta peotaju rikkujatega on ajalehe „Neues Deutschland“ teatel asunud võitluses mõned Saksa Demokraatliku Vabariigi tantsuorkestrite juhid, katkestades muusika ja tehes veiderdajale avalikke märkusi. Selle kombe juurutamine ka meil lellaks paljude noorte heakskiitu ja toetust.

Tantsuorkestrite ettekanne jätab meil üldiselt veel palju soovida. Millegipärast tehakse meil tantsuorkestritele kõige elementaarsemategi kunstiliste nõuete osas tihti väga suuri mõõndusi — tuletagem näiteks meelde kas või korduvalt raadioski esinenud ühe isetegevusliku orkestri mõningate tantsupalade ettekannet („Karavan“ jt.), mis kohati võrdus lihtsalt mingi joruga. Mõnede klubide orkestrid, eriti kus mängib kaasa palju noori, armastavad lüaldada džässi äärmuslike vormide küllaltki abitu kopeerimisega. Neile noortele võib küll kõigest südamest soovitada, et nad enne ei läheks eeskujusid otsima kaugelelt maadelt, kui juba see hea on omandatud, mis kodus käe-jala juures võtta on. See soovitus võib kõlada küll karl-august-hermannlikult, kuid tõesti — miks mitte viia ellu 1954. aasta märtsis Heliloojate Liidu toimunud tantsumuusika arutlusel avaldatud mõtteid: luua estraadiorkestrite juhtide loominguline sektsioon ja korraldada estraadiorkestrite ülevaatus? Kahtlemata oleks paljudel kerge muusika praktikutel huvitav tutvuda näiteks dirigentide Merkulovi, Tautsi ja Laansoo ning silmapaistvate instrumentalistide Mölder, Zeideri, Siku, Oidi, Podelski jt. kogemustega, seda enam et mitmed nimetatuid on ka heliloojad ja asjatundjad orkestratsiooni küsimustes.

Õppida on palju ka teiste vennasvabariikide kergest muusikast. Nende kollektiividest ja solistidest on melle kahjuks tuttavad ainult vähesed, peamiselt Moskva raadio ja küllaskontsertide kaudu: Üleilidulise Raadio estraadiorkester, Armenia NSV Riiklik Estraadiorkester, orkestrid Utjosovi, Rosneri, Ljudvikovski, Renski, Minhi jt. juhatusel, vähesed kerge muusika instrumentaalsolistid ja lauljad, nagu Beibutov, Lazarenko, Tihonov, Tsfasman jt.

Kui me käesoleva kirjutuse alguses rääkisime suunast, mida meie kerges muusikas ikka veel raske on leida, siis eelnevat kokku võttes peaks see suund viima meeldiva, mitmekülse, meisterlikus vormis pakutud muusika poole, mis oma meelelahutussliku külje kõrval haaraks kuulajat ka emotsionaalselt ja oleks mõistetav ning vastuvõetav laiale kuulajakonnale. Õppides teiste rahvaste kerge muusika progressiivsetest suundadest ei tohi me aga laskuda mehaaniliselt kopeerimise teele. Selleks peame silmas pidama seda head algust, mille meie heliloojad kollektiiv tegi pärast 1948. aastat. Et jälle hakkab ilmuma niisama häid muusikaliist teoseid, selleks annapavad lootust eeskätt Kõrveri ülalmainitud laul, samuti ka veel mitte kõiges puudusteta, kuid mõneski paljutõotav Raudmäe „Heinaveol“, Kurvitsa „Viljandi värs“, Veenre „Kahekesi“ ning mõned Valss- ja Podelski üsnu laulud (kui ainult „seda teksti ees ei oleks“!). Mis puutub tekstidesse, siis siin peavad need, kes, kasutades Smuuli väljendust, „ameti poolest“ selle asjaga tegelevad, endale veel palju halle juukseid pähe kasvatama. Muidu aga kõneleb meie noorte laulusõprade albumisse liigselt igasugust „kahvatu kuulvalse“ romantikat, mida lugeses kaob usk luule ilusse.

Õiguse väita, et 1955. aastal algas uus tõus meie kerge muusika loominguks, annab muidugi ainult aeg — võib-olla aasta, võib-olla kaks. Et omada lootust niisugusele väljakaatele, tuleb ennekõike tööd kerge muusika alal tublisti hoogustada, kõigi ettekerkivate probleemidega ka praktikas jõudu kasutada. Selleks kohustab meid omalt poolt ka lähenev heliloojate II kongress, mille ettevalmistustööde raames tahaks loota kõigi kerge muusika probleemide igakülgsel soelumisel.

V. Ojakäär

KÕRGEIMATE KUNSTIKOOLIDE ÜLIÕPILASTE TOODE NAITUS

Frunzes avati Moskva, Leningradi, Kiievi, Harkovi, Tbilisi, Riia, Vilnuse ja Tallinna kunstistiitute üliõpilaste diplomitööde rändnäitus.

Saalis on eksponeeritud ligi kaheksa teost maalikunstist, graafikast, teatridekoratsioonist, plakateid. Noorte kunstnike tööd kujutavad meie kodumaa revolutsioonilist minevikku, NSV Liidu rahvaste loovat tööd, nõukogude inimeste elu ja olustikku.

ÜLELIIDULINE KUNSTINAITUS SULETI

29. augustil suleti 1953.—1954. a. üleliiduline kunstinäitus, mis oli suursündmuseks meie maa kultuurielus. Tretjakovi galerii saalides ja Kunstnike Maja ning NSVL Nõukogude Kunstnike Liidu organiseerimiskomitee näituseruumides oli üles seatud enam kui 2000 viimase kahe aasta jooksul loodud maali, skulptuuri ja graafikateost ning teatri-dekoratiivkunsti teost.

Nõukogude kunstnike uued tööd äratasid moskvalaste ja pealinna külastajate hulgas suurt huvi. Altnuul Tretjakovi galerii saalides käis seitsme kuu jooksul üle 875 000 inimese. Üleliidulist kunstinäitust külastas enam kui 4000 ekskursioonirühma. (TASS)

LEEDU RAHVATANTSUD

Leedu NSV Riiklik Politilise ja Teadusliku Kirjanduse Kirjastus andis välja kogumiku „Leedu rahvatantsud“.

Kogumik sisaldab kõige populaarsemaid rahvatantse ja ringmänge. Tantsud on toodud NSV Liidu rahvakunstniku I. Švedase ja vabariigi teenelise kunstitegelase S. Vainunase muusikalises töötuses.

Kogumik on määratud kunstilise isetegevuse ringidele.

VIISKUMMEND AASTAT RIIA LATI JA VENE KUNSTI MUUSEUMI

Riia läti ja vene kunsti muuseum, mille asutamiseks moodub viiskümend aastat, on suurim maali-, skulptuuri- ja graafikateoste hoidla Baltimaadel.

Muuseumi on kogutud läti 18.—19. sajandi kunsti paremik. Nende hulgas on 19. sajandi teise poole tuntud kunstniku-realisti J. Rozentali, ajaloolise ja portreežanri meistri K. Humsi, tuntud maastikumaalijate V. Purviti ja J. Feddersi teosed. Ulatuslikult on siin esindatud ka vene realistliku kunsti väljapaistvate esindajate K. Brüllovi, V. Perovi, I. Repini, V. Surikovi, I. Levitani jt. looming.

Viies saalis on eksponeeritud läti nõukogude maalikunstnike O. Skulme, L. Svempsa, K. Miesnieki, skulptorite E. Zelkaini, K. Zemdega jt. teosed. Üksteis kümnne aasta jooksul on muuseumis korraldatud 110 mitmesugust näitust. Eriti populaarsed olid ukraina kunsti näitus, Stalingradi panoraam ja Hiina Rahvavabariigi tarbekunsti näitus.

Käesoleva aasta jooksul on muuseumi külastanud juba ligi 200 000 inimest.

EESTI KUNSTNIKUD UKRAINAS

Kontserdireisil Kiievis viibisid Eesti NSV teenelised kunstnikud R. Matsov ja V. Alumäe.

R. Matsov juhatas Ukraina NSV Riikliku sümfooniaorkestri kaht kontserti. Teiste teoste hulgas esitati E. Kapi 2. sümfoonia, H. Elleri „Koit“ ja B. Kõrveri viiulikontsert (solist V. Alumäe).

LATI ISETEGEVUSLASTE KÜLALISKONTSERT

Sigulda rajooni kultuurimaja isetegevuslased andsid hiljuti Viljandi kultuurimajas kontserdi. Esinejate hulgas oli Sigulda kolhoosi ühendkond, kultuurimaja rahvatantsurühm. Läti isetegevuslased külastasid Viljandi rajooni kolhoose, „Bolševiku“ kolhoosis esineti kontserdiga.

KONTSERDIREIS KALURI-KOLHOOSIDESSE

30. augustil lõpetasid küllaliskontserdi Saaremaal Riikliku Filharmoonia kunstnikud V. Sapožnin, N. Anniko, H. Vaag, A. Mitt ja R. Treiman.

Kontserte anti Saaremaa kalurikolhoosides „Kaljurand“, „Vätta kalur“, „Salme kalur“, „Majak“ ja mujal.

PRANGLI SAAREL

Hiljuti külastasid Prangli saart vabariigi rajoonide kultuurimajade kunstilised juhid, kes viibivad Tallinnas kvalifikatsioonil töötamise seminaril. Tutvunud saare vaastamisväärsustega, andsid küllalised kohalikud rahvamajas kontserdi. Kanti ette laule, sketše, deklamatsioone jne.

Neeruti rahvamajas andis küllalsetenduse Ambia Põllumajanduskooli näitering. Esitamisele tuli A. Liivise näidend „Mäng armastusega“.

RAHVAPIDU MARJAMAAL

Marjamaa rajoonikeskuse noorte algatusel ja organiseerimisel toimus 27. augustil Marjamaa lauluväljakul rahvapidu. Peo kontsertosa andsid rajooni paremad isetegevuslased K. Kasekivi, S. Kallaste, K. Kilk jt. Küllalises esinesid rahvapeol E. Laidre ja A. Mikk ning ETKVL-i klubi puhkpilliorkester.

Puhkepäeva õhtul vaadati huviga vabahouetendusest A. Liivise näidend „Mäng armastusega“, mille kandis ette rajooni kultuurimaja näitering.

Raamatukogu aitab kaasa põllumajanduse arendamisele

Tõstamaa raamatukogus, mille tööd juhatab A. Männiku, võib alati tööst vabal ajal kohata ümbruse kolhoosnikeid ja töölisi-teenistujaid. Siin puhates kuulatakse raadiosaateid, loetakse värsked ajalehti ja ajakirju. Eriti huvitab külastajaid regulaarselt ilmuv seinaleht, mis igakülgset kajastab külanõukogu kolhooside ning asutuste-ettevõtte elu.

Suurt tähelepanu pöörab raamatukogu võitluse põllumajanduse edasiarendamise eest. Peamiseks võitlusvahendiks on siin põllumajandusliku kirjanduse propageerimine kolhoosiküla töötajate hulgas, mis aitab kaasa nende erialaste teadmiste tõstmisele ja tutvustab neid uusimate agrotehniliste võtetega. Raamatukogus on koostatud põllumajandusliku kirjanduse nurg, kuhu on välja pandud kõik sellesalased uudisteosed ja brošüürid. Põllumajandusliku kirjanduse kohta on koostatud eri kartoteek, mis kergendab soovitatava kirjanduse leidmist.

Ümbruskonna elanike paremaks teenindamiseks kirjandusega toimetab Tõstamaa raamatukogu neile kirjandusteoseid ja brošüürid otse koju kätte. Seda ülesannet täidab ligi paarikümnest liikmest koosnev aktiiv. Aktiivi ridadesse kuulub eesrindlikke inimesi kõikidelt külaelul aladelt. Siia kuuluvad „Võidu“ kalurikolhoosi esimees H. Paalberg, Tõstamaa keskkooli õpetaja Leili Viil, Lehte Oraste ja Hilda Koolmäe, „Tasuja“ kolhoosi karjatalitaja Elli Kiirats, agronom Heino Lai ja palju teisi. Seni teostati raamatute kojuandmist töötajale peamiselt kolhoosidesse loodud rändraamatukogude kaudu. Praegusel kibekiirel viljakoristusperioodil aga leidsid raamatukogu aktivistid, et see ei rahulda enam kolhoosnike ja teiste töötajate vajadusi. Nüüd organiseeriti külanõukogu kõigis kolhoosides — „Tasujas“, „Võidus“ ja M. I. Kalinini nimelise — raamatute laenuvõttepunktide põllumajandusbrigades. Kõige selle tulemusena ulatub siin lugejate hulk kaugelt üle paarisaja. Nad on raamatuid lugedes omandanud palju väärtuslikke kogemusi, mis ei ole jälgedeta jäänud ka nende töösaavutustele. Nii kõneleb „Tasuja“ kolhoosi põllumajandusbrigadir sm. Kruusman, et ilu kirjanduslike teoste kõrval loeb ta pidevalt ka oma erialast kirjandust, s. o. põllumajandusalaseid teoseid ja brošüüre. Nii on ta käesoleval kevadel ja suvel, millal kolhoos esmakordselt kasvatab maisi, pidevalt lugenud vastavat kirjandust. Selle kaudu omandas brigadir maisikasvatuseks vajalikke teadmisi ja agrotehnikat ja praegu on sm. Kruusmani brigadis kasvav mais ilusam kogu kolhoosis. Raamatutest kui väärtuslikest abimeestest kõnelevad ka eesrindlik seatalitaja sm. Torm ja paljud teised.

Tõhusat tööd teeb Tõstamaa raamatukogu ka loengulise propaganda alal. Raamatukogu lektorite grupi liikmed eesotsas grupi juhi R. Puustusmaaga on elanikkonnale pidanud mitmesuguseid vestlusi ja loenguid, mida rahvas huviga kuulab ja ootab.

Viljakoristusperioodil külastab raamatukogu agitatsiooni-kontserdibrigaad kolhoosnikuid otse töökohtadel, kus siis päevakohaste loengute ning vestlustega esinevad ka lektorite grupi liikmed. Seni on külastatud juba mitmeid „Tasuja“ ja Kalinini-nimelise kolhoosi põllumajandusbrigade.

A. Vesik

Läti kirjanduselust

Jutuajamises „Literaturnaja Gazeta“ korrespondendiga ütles Läti Kirjanike Liidu juhatuse sekretär V. Luks:

Mille kallal töötavad praegu läti kirjanikud? A. Uptil on käsil töö sotsialistliku realismi probleemidest. A. Sakse jätkab romaani „Sädemed õõs“ kirjutamist. Uute näidendite kallal töötavad A. Griulis, A. Brodele ja J. Vanag. F. Rokpelnis on kirjutanud libreto ooperile „Uuele rannale“. Ajakirje „Karogs“ alustas A. Brodele romaani avaldamist, mis käsitleb kolhoosiküla elu.

Pärast kongressi on märksa paranenud töö noorte autoritega, suurenenud on kogemustega kirjanike individuaalne abi noortele. Viljakad olid noorte proosakirjanike, luuletajate ja dramaturgide seminarid. Kirjanike Liidu juures organiseeritud Riia kirjanduslik koondis andis välja noorte autorite almanahi. Halvem on lugu rajoonide kirjanduslike koondistega. Ventspilsis ja Cesises, Tõsi küll, ka seal korraldati seminarid, kus arutati teise kongressi tulemusi, räägiti kirjanike ees seisvast ülesandest, kuid sellest on muldugi väga vähe.

Luules hakkavad järjest rohkem tooni andma noored — O. Vacietis, V. Belsevic, J. Silazar. On uusi nimesid ka novellistide hulgas — V. Eglon, L. Purr, Z. Skuin, M. Birze. Kõik nad on oma teostes leidnud tee lugeja südamesse.

Loomingulise töö elavdamine pärast teist kongressi on kahtlemata avaldunud ka sektsioonide töös. Nende juhatusi on tugedatud paremate meistritega; arutlused on muutunud kvalifitseeritumaks. Sellest, kui huvitav võib olla sektsiooni koosolek, annab tunnistust see loominguline arutlus, mis arenes pärast D. Naqšemi põhjaliku probleemirakast ettekannet lastekirjandusest. Läti kirjanike tähelepanu äratas ka diskussiooni vormide ja stiilide mitmekesisusest sotsialistlikus realismis, mille organiseeris proosasektsioon koos kriitika-komisjoniga. Meie ülesandeks on saavutada, et niisugused koosolekud ei oleks harva esinevateks sündmusteks organisatsiooni elus, vaid et loominguliste kogemuste vahetamine, kõnelus otsingute ja õnnestumistest kirjaniku töös oleksid iga sektsiooni tegevuse aluseks.

Kongressist moodunud poole aasta jooksul muidugi ei ole jõutud veel kirjutada uusi romaane, jutustusi, draamateoseid. Ometi tuleb tunnistada, et tähtsaimat loomingulist ülesannet, mis seati kirjanikele NLKP Keskkomitee tervituses teisele üleilulisele kirjanike kongressile, ei täideta veel küllaldaselt.

Praegu valmistub Läti Kirjanike organisatsioon tähtsaks sündmuseks vabariigi elus — Moskvas korraldatavaks kirjanduse ja kunsti dekaadiks.

Tänavust „Loomingu“ ja EN Kirjanike Liidu poolt läbi viidud novellivõistlust võib täie õigusega nimetada algajate ja noorte autorite kirjandusvõistluseks, sest päris tunnustatud nimega kirjanikke seal ei esinenud. Kuid et lühiproosa leiab meil ikka rohkem ja rohkem katsetajaid, seda näitab iga aastaga kasvav võistlustööde arv — tänavu ulatus see juba saja üheteistkümnendi. Samuti näitas võistlus, et meil pidevalt kasvab üldine korraliku väljendusskuse tase. Abitöid töid, millele mitte ühestki küljest ei oska läheneda kirjandusliku mõdupuuga, esines õige vähe. See üldine kvaliteedi tõus andis ka žüriile õiguse suhtuda kokkultunud materjalisse küllaltki suure nõudlikkusega. Seda näitab kas või juba seegi, et mitme töö kohta, mis ei tulnud auhindamiseks ja isegi mitte äramärgimisele, väideti, et neid võiks mõninga väiksema või suurema kohendamisega avaldada ajakirjanduses. Tõsi küll, mõnel puhul märgiti — vähenõudlikumas ajalehes või ajakirjas. Ühe sõnaga, võistlusele saadetud teoste juures oli suur osa autoreid hoolikamalt töötanud, kui nad töötavad otseselt ajakirjandusse saadetavate käsikirjade juures. Kõigest sellest nähtavasti tuligi, et žürii võis astuda meie viimaste aastate kirjandusvõistluse ajaloos õige haruldase sammu — anda välja teiste auhindade kõrval ka esimese auhinna.

Üldine pilt noortest autoritest, — seda on tähele pandud ja toonitunud ka eelmiste võistluste puhul, — on see, et neil on head silma selle nägemiseks ja tabamiseks, mis meie rahva elus käesoleval momendil on kõige tähtsam, mis parajasti põletab ja millele on vaja ka kirjanduslike vahenditega vahele segada. Väga paljud autoritest olid oma ülesandeks võtnud aidata lahendada tänapäeva kolhoosielu ja sellega tihedalt seoses olevaid probleeme, võidelda õige juhtimisstiili eest, väära vastu, püüda lahendada mitmesuguseid moraali-, perekonna- ja eetikaküsimusi, võidelda alkoholi ja usundlike igandite vastu, kutsuda üles veel kindlamini liituma rahu eest võitlejate ridadega jne. Isegi ajalooliste teemadega, nagu H. Keerniku 1923. aasta Eesti tegelikkust käsitlev „Varajased öied“, mis tuli auhindamiseks, ja J. Selja muististe võitlusi rahva orjastajate vastu käsitlevas „Siniallikas“, mis tuli äramärgimisele, oli suudetud anda meie tänapäeva nõudeid rahuldav lahendus, mõtestada nad lahti õigetelt positsioonidelt. Kui suur osa nendest töödest, kas või viiskümend protsenti, oleksid olnud täiesti avaldamiskõlblikud, võiksime väita, et kirjandus on jõudnud järele rahva vajadustele ja reageerib elavalt üleskerkivate probleemidele. (Auk oleks vahest jäänud ainult tööstustöölise elu käsitlevas osas.) Kuid nii optimistlikku pilti me võistlusest ka maalida ei saa, sest suurel osal jäi just kunstimeisterlikkusest veel tükk maad puudu. Sotsialistliku realismi kirjandus aga nõuab selgelt väljendatud eesrindlike ideede ja kõrge kunstimeisterlikkuse tihedat seost, eepärast tuleb enamiku võistlusele saadetud tööde autoritel veel õige kõvasti töötada, et jõuda kõiki nõudeid väljapidavale tasemele. Peatuksin lähemalt mõningatelt puudustelt, mis meie noorte kirjanike juures ikka ja jälle korduvad ja millest ülesamiseks ei aita muud abinõud, kui pidev õppimine elust kui ka kirjanduslikest eeskujudest ja kõva töö.

Väga vähe oli võistlusel neid töid, millest aru ei saanud, mida autor oma teosega öelda tahab, missugusel eesmärgil ta on kirjutama asunud. Kuid palju oli niisuguseid, kus oli kunstilise kujundamise vahenditest puudu jäänud ja autor oli sellest ülesamiseks ise oma seletustega kaasa aidanud. Ja seda just tähtsamate, sõlmipunktide osas. Ilmekamaks näiteks võib siin tuua lühijutu „Raadiosõlm“, kus autor tahab lahendada eluga kaasaskäiva, avara juhtimisstiili küsimust. Lühidalt — kolhoosi esimees Villem Männik on otseselt pealesuruvates töodes tubli, kuid ei ole võimeline kolhoosnikute kasvavaid nõudeid arvestavalt tööd organiseerima. Kolhoosnikud suruvad

Uuel õppeaastal

Pärast kosulavat suvepuhkust täitsid meie maa õppeasutusi jälle teadmistehimulised noored.

30. augustil kogunesid Riiklikku Koreograafilisse Kooli tulevased balletikunstnikud, nende hulgas ka 24 esimesesse klassi vastu võetud uut õpilast. Tervitussõnu uue õppeaasta puhul ütles kooli direktor A. Ekston.

Südamlikult tervitas Tallinna Riikliku Konservatooriumi üliõpilasi ja õppejõude „uue aasta“ puhul õppeasutuse direktor prof. E. Kapp. Edu uuel õppeaastal soovis Tallinna Muusikakooli nimel kooli direktor H. Rannap. Järgnes kontsert uutelt konservatooriumi üliõpilastelt — K. Antzonilt (metsasarv), V. Kirsilt, H. Läätsalt, L. Kõogardilt, U. Kreenilt (laul) ning H. Saarnelt ja H. Peipsilt (klaver).

Pidulike aktustega algas õppetöö ka vabariigi muusikakoolides.

Millele on vaja veel mõelda

lähbi oma soovi — ehitada raadiosõlm. Kuidas see aga kibeade põllutööde kõrval võimalikuks osutus, seda pole autor suutnud läbi mõelda ja siis ka loomulikult mitte kunstiliste vahenditega edasi anda. Ta saab hädast üle konstateerimisega: „Liinide ehitustöö käis väga aeglaselt, sest raadiosõlme ehitus käis paralleelselt sügiseste koristustöödega, kuid raadiosõlme ehitustööd siiski edenesid: päevaga auk, nädalaga post, kuuga juhtmeliin ja aastaga raadiosõlm.“ Lihtsa konstateerimisega aga lugeja seda ei usu, ja kui ta ei usu, siis pole ka ülestõstetud probleem tema jaoks lahendatud.

Teine häda on karakterite, ühe sõnaga, elavate inimeste loomise küsimusega. Selles osas on meie noored küll edasi läinud, käesolev võistlus andis päris hea hulga meeldeajavaid kujusi, nagu agronom Lea Sillandi ja kolhoosi esimees Koidumaa esimese auhinna saanud Väino Ilusa novellist „Sügisest päevad“, Anton Koorits Aleksander Siivase „Anton Kooritsa katsumusest“, tütarlapsed Tatjana ja Olga Georg Ormi „Tütarlapses Tankogradist“, insener Kaare ja tehnik Remmel Veera Saare „Põlatud maas“ ja veel paljusid teisi teistest töödest. Kuid üldine olukord on veel siiski niisugune, et kui autor suudab kaks-kolm kuni neli reljeefselt väljajoonistatud inimest anda ühes teoses, siis teistega (ja noortel autoritel on üldse kuldunud anda liiga palju tegelasi, mõtlemata, kas neid kõiki üldse vajagi on) näeb ta juba vähem vaeva. Need jäävad kas paljajaks nime decks või siis paremal juhul suurest laastust lööks. Ja veel üks viga — mõnel juhul karakter on küll välja joonistatud, kuid ta mitte kuidagi ei kuulu autor teosesse. Niisugune on Anton Kooritsa ülimalt kergekaaluline naine Ilona „Anton Kooritsa katsumuses“. Selle naisega ei oska autor lõpuks ka ise midagi peale hakata. Ta segab kõvasti ka Anton Kooritsa kuju selgust, veab sellele jooni juurde (tugev kalduvus väikekodanlikku mugavusse), mida autor arendada ei tahagi. Sellest siis tulebki, et Anton näib esialgu pimedalt oma naist armastavat, kuid juba õige lühikesel ajal pärast suhtub kõige külmema südamega temast lahtisaamisse. Ja ega lugejagi ole huvitatud Ilona edaspidisest saatusest, tähendab, teda pole jutustusse vaja. Juhtub sedagi, et autor püüab mõnda inimkuju joonistada, kuid see ei tule tal kuidagi välja nii, nagu on kavatsatud. Võistlustöös „Ma ei ole midagi teinud“ autor on ühest oma naiskujust Astrast ülemäärasesse vaimustuses sattunud ja kirjeldab teda niiviisi: „... tagasihoidliku, kuid enesekindla käitumisega, kindla ning julge väljenduslaadiga, mis ei kartnud heita kõva kriitilist sõna õigel kohal; oli kõnelus üste filmist, arutati mõnd raamatut, oli selgusetu mõni küsimus teaduse või tehnika alalt — igal pool oli Astral oma kindlajooneline arvamus, igale küsimusele lihtne ning selge vastus, millele poleks suutnud vastu vaielda ka kõige kiuslikum tähenärja. Kaldus jutt mõnes kitsamas ringis isiklikele küsimustele — kõneldi armastusest, abielust, õnnest — ka seal pidi Paul lihtsalt inestama, kuivõrd küpsed vaeidelt omas see neiu.“ Otseses kujutamises autor muidugi Astrat niisuguse fenomenina anda ei suuda. Säärane imetlemine oleks arusaadav, kui tüdrukut niisugusena kirjeldataks tulisel armastaja silma läbi, kuid autor ise tõendab, et Paul Astrat ei armasta ja kavatseb temaga abielluda ainult tema „kaasavara“ — viisaka teenistuse pärast. Ja siit tuleb juba teine vastuolu kirjutatuga — autor püüab näidata, et Paul ei armasta tüdrukut sugugi, et temasugune eemaletõukav tüüp polegi võimeline mingiteks paremateks tunneteks. Kuid lugesid jääd kahtlema — nagu oleks olnud armastus.

Kui tulla tagasi karakteriseerimise juurde, siis näib, et kõvasti mõju on avaldanud korduvad etteheited positiivsete kangelaste osas, et nad on plakatlikud ja esinevad ideede ruuporitena. Noored autorid on otsinud uusi teid, kuidas edastaviivate ideede kandjaid varustada mitmekesisemate inimlike joontega. Ja huvitav on, et mitmed neist on oma otsingutel suundunud julgelt, sihikindlast, kõiki raskusi rinnaga tagasi pressivast vastupidisesse suunda ja jäänud peatuma tagasihoidliku, mõneti isegi ara tüübi juurde, keda elu, ausad inimesed ja õige arusaamine oma ülesandest lõpuks lükavad võitlema. Niisugune on Lea Sillandi „Sügisestes päevades“, peaaegu tema paariõde on kasvataja Marge Olga Kriisa auhinnatud jutustuses „Mets“, aga sinnapoole kaldub tugevasti ka noor agronom Anne Kruus züril poolt äramärgitud Maimo Ermari teoses „Liblikas“. Ja veel üks ühtlangu mine — nii „Sügisestes päevades“ kui ka „Metsas“ esineb naistüüp — esimeses kommunistliku noorsooühingu organisatsiooni sekretär Ilme Juhkam ja teises lastekodu töötaja Friida, kes täpselt ühtemoodi esimest korda nende juurde saabuja ees okkad turri ajavad, lühidalt — tunduvad võrdlemisi hirmuäratavate tüüpidenä, kuid lähemal tutvumisel kooruvad neist isegi sooja südamega, kuid otsekohesed inimesed. Mõlemal on ka ühesugune põhjus turriajamiseks, — nad on pettunud senistes juurdetuli jais ja muidu asjaameest, kes ebarahuldavat olukorda ühel juhul kolhoosis, teisel juhul lastekodus pole suutnud ega tõsiselt püüdnudki parandada. Niisugused ühtlanguemised panevad siiski mõtlema, nad kannavad endas mitte laialdase ja sügava inimese tundmise, vaid teatud olukorra jaoks tüübi konstrueerimise jälgi.

Palju on meil räägitud ja küllap tuleb veelgi korduvalt rääkida kirjaniku tungivast vajadusest inimesi, elu ja antud olustikku võimalikult põhjalikult tunda, sest vastasel korral on võimatu kirjutada vähegi vastuvõetavat, usutavat teost. See ei tähenda hoopiski mitte seda, et on vaja tingimata üksikasjaliselt kõiki ettetulevaid olukordi ja näiteks tööprotsesse kirjeldada, — see pole kirjanduse, vaid vastava õpiku-käsiraamatu ülesanne. Sellega oli näiteks võistlustöodes liialdatudki käevurite tööprobleeme käsitlevas käsikirjas „Lihtne töö“. Kuid seda olukorda tundmist peab lugeja võima välja lugeda ridade tagantki, tundma, et autor seisab kindlalt antud plinnal, nagu see ilmneb näiteks V. Ilusa „Sügisesti päevi“ lugedes. Vastasel korral aga muutub teos kergekaaluliseks, ei kannata eluga võrdlemise katset välja ja lugeja tõmbub teosest eemale. Kuivõrd on vaja kolhoosilaineliseks jutustuseks mitte ainult septembrileenu mi otsust ja teisi vastavaid otsuseid läbi lugeda, vaid isegi võib-olla näilikult kõrvalisi detaile tunda, näitavad väga segavad mõdalöögid „Liblikas“. Autor laseb kolhoosil rajada kalamajandi ühe-hektarilisele järvele, laseb kasvatada seal särgi, mille peale ükski kalamajand kunagi ei tule, ja sellest saagist veel esimehel lõpmatult varastada ja äri ajada. Sel juhul peaks ju see tiik kalu tihedalt täis olema nagu konservevikarp. Ometi on just selle kalamajandiga seotud kogu jutustuse lahendus. Ka uue agronomi uuendused — esimene asi — ta keelab kolhoosnikutele põllupeenraid ja maasiiludelt rohuniitmise, — ei ole see peamine, mille abil mahajäänud kolhoosi hakatakse määke viima. Kui minna võistlusest natuke kõrvale ja heita pilk mälus tagasi meie tegelikkusele, siis juba umbrohtude levimise takistamiseks peaks meie agronomid palju rohkem hoolitama just põllupeenarde, kraavikallaste ja põldude vahele jäänud maasiilude niitmise eest.

Esineb aga ka niisuguseid juhtumeid, kus olukorda näilikult küll tuntakse, kuid oma tegelastele suurema kaalu andmiseks pakutakse üle ja kokkuvõttes tuleb ikkagi võltsitud olukord välja. Siin meenub võistlusele saadetud novell „Härgmäe tõus“, mis käsitleb sportlaste etikat ja mis kohati on õige kaasahaaravalt kirjutatud. Kuid et näidata oma kangelaste visadust, nende saavutuste suurust, on võistluse kirjelduses kõvasti juurde antud ja lugeja saab mulje, et võistluse tugevate vahel on lihtsalt enesetapmine. Niisugune ülinimlik inimese väljakurnamine pole milgi juhul nõukogude spordi eesmärk.

med neist on oma otsingutel suundunud julgelt, sihikindlast, kõiki raskusi rinnaga tagasi pressivast vastupidisesse suunda ja jäänud peatuma tagasihoidliku, mõneti isegi ara tüübi juurde, keda elu, ausad inimesed ja õige arusaamine oma ülesandest lõpuks lükavad võitlema. Niisugune on Lea Sillandi „Sügisestes päevades“, peaaegu tema paariõde on kasvataja Marge Olga Kriisa auhinnatud jutustuses „Mets“, aga sinnapoole kaldub tugevasti ka noor agronom Anne Kruus züril poolt äramärgitud Maimo Ermari teoses „Liblikas“. Ja veel üks ühtlangu mine — nii „Sügisestes päevades“ kui ka „Metsas“ esineb naistüüp — esimeses kommunistliku noorsooühingu organisatsiooni sekretär Ilme Juhkam ja teises lastekodu töötaja Friida, kes täpselt ühtemoodi esimest korda nende juurde saabuja ees okkad turri ajavad, lühidalt — tunduvad võrdlemisi hirmuäratavate tüüpidenä, kuid lähemal tutvumisel kooruvad neist isegi sooja südamega, kuid otsekohesed inimesed. Mõlemal on ka ühesugune põhjus turriajamiseks, — nad on pettunud senistes juurdetuli jais ja muidu asjaameest, kes ebarahuldavat olukorda ühel juhul kolhoosis, teisel juhul lastekodus pole suutnud ega tõsiselt püüdnudki parandada. Niisugused ühtlanguemised panevad siiski mõtlema, nad kannavad endas mitte laialdase ja sügava inimese tundmise, vaid teatud olukorra jaoks tüübi konstrueerimise jälgi.

Palju on meil räägitud ja küllap tuleb veelgi korduvalt rääkida kirjaniku tungivast vajadusest inimesi, elu ja antud olustikku võimalikult põhjalikult tunda, sest vastasel korral on võimatu kirjutada vähegi vastuvõetavat, usutavat teost. See ei tähenda hoopiski mitte seda, et on vaja tingimata üksikasjaliselt kõiki ettetulevaid olukordi ja näiteks tööprotsesse kirjeldada, — see pole kirjanduse, vaid vastava õpiku-käsiraamatu ülesanne. Sellega oli näiteks võistlustöodes liialdatudki käevurite tööprobleeme käsitlevas käsikirjas „Lihtne töö“. Kuid seda olukorda tundmist peab lugeja võima välja lugeda ridade tagantki, tundma, et autor seisab kindlalt antud plinnal, nagu see ilmneb näiteks V. Ilusa „Sügisesti päevi“ lugedes. Vastasel korral aga muutub teos kergekaaluliseks, ei kannata eluga võrdlemise katset välja ja lugeja tõmbub teosest eemale. Kuivõrd on vaja kolhoosilaineliseks jutustuseks mitte ainult septembrileenu mi otsust ja teisi vastavaid otsuseid läbi lugeda, vaid isegi võib-olla näilikult kõrvalisi detaile tunda, näitavad väga segavad mõdalöögid „Liblikas“. Autor laseb kolhoosil rajada kalamajandi ühe-hektarilisele järvele, laseb kasvatada seal särgi, mille peale ükski kalamajand kunagi ei tule, ja sellest saagist veel esimehel lõpmatult varastada ja äri ajada. Sel juhul peaks ju see tiik kalu tihedalt täis olema nagu konservevikarp. Ometi on just selle kalamajandiga seotud kogu jutustuse lahendus. Ka uue agronomi uuendused — esimene asi — ta keelab kolhoosnikutele põllupeenraid ja maasiiludelt rohuniitmise, — ei ole see peamine, mille abil mahajäänud kolhoosi hakatakse määke viima. Kui minna võistlusest natuke kõrvale ja heita pilk mälus tagasi meie tegelikkusele, siis juba umbrohtude levimise takistamiseks peaks meie agronomid palju rohkem hoolitama just põllupeenarde, kraavikallaste ja põldude vahele jäänud maasiilude niitmise eest.

Esineb aga ka niisuguseid juhtumeid, kus olukorda näilikult küll tuntakse, kuid oma tegelastele suurema kaalu andmiseks pakutakse üle ja kokkuvõttes tuleb ikkagi võltsitud olukord välja. Siin meenub võistlusele saadetud novell „Härgmäe tõus“, mis käsitleb sportlaste etikat ja mis kohati on õige kaasahaaravalt kirjutatud. Kuid et näidata oma kangelaste visadust, nende saavutuste suurust, on võistluse kirjelduses kõvasti juurde antud ja lugeja saab mulje, et võistluse tugevate vahel on lihtsalt enesetapmine. Niisugune ülinimlik inimese väljakurnamine pole milgi juhul nõukogude spordi eesmärk.

Iseküsimuseks on, ja see on üldse üks raskemaid küsimusi praegu meie proosakirjanduses, nimelt rahvusliku varjundi, rahvuslike omaduste ja iseloomujoonte edasiandmine. Need küsimused kerkisid züris üles ka võistlusnovellide — G. Ormi „Tütarlaps Tankogradist“ ja R. Alleri „Juhtum stepsi“ puhul, mille tegevus toimub väljaspool Eestit.

Paljude teoste puuduseks olid üles ehituslikud, kompositsioonilised vajakajamised. Ei ole osatud arendada sündmusi sirgjooneliselt, valida antud materjalist kõige olulisemat, tuua selgesti välja sõlmipunkti ja lahendust. Väga iseloomulik selles suhtes oli võistlustöö „Vepsa päevikust“, kus autor peatus igasugusel ettesatunud pisiasjadel, kuid oma päris huvitavat materjali mitte kuidagi viisi organiseerida ei suutnud. Sõlmipunkti on jäänud küsitavaks mõne paremgi töö juures — V. Saare „Põlatud maas“ Rummeli ümberkujunemine, mis näib minevat rohkem autori tahte kui Rummeli enda sisemise kasvu põhjal. Ja üldse need autorite niiditõmbamised, kui väga paljudes käsikirjades need veel varjamatult välja paistsid. Novellis „Kivid teedel“ näiteks on autoril vaja, et mees, kes on otsustanud minna kolhoosi ja kelle väikekodanlik naine on selle vastu, hakkaks armastama teist naist ja läheks sellega koos kolhoosi. Psühholoogiliselt seda autor põhjendada ei suuda, sellepärast valib ta kergema tee: „Sõnatult, suutli silmil vaatas (Juhan) lahkuvat naist kui ilmutust. Jälgis selle nii lapselikult ja ütemata kaunist pöseprofiili, mis kümne aasta jooksul ei olnud temale kunagi silma hakanud.“ Tõesti, kümme aastat on nad koos töötanud, mingisuguseid erilisi tundeid autor nende vahel pole märganud ja järeks — pöseprofiil ja kõik. Liiga lihtne.

Kuigi enamiku autorite juures on märgata selget ideelist suunilust ja võitlust õige asja eest, kohtab ühes ja teises käsitirjas ka kõvu vilutlõõmsi, mis näitab, et nad ideoloogiliselt pinnal pole päris kindalt seisnud. Üllatav oli võitluse ühe parema töö — G. Ormi „Tütarlaps Tankogradist“ lõpp, kus Olja sõnade kaudu tõmmati maha vahe õiglaste ja ebaõiglaste sõdade vahelt. Samale väärale järeiduse tuli võistlustöö „El iial enam sõda“ autor, kes isegi väidab: „Sõjas polnud isiklike vaenlasi ega ka tahtlikke mõrtskuid, olid vaid kodumaa kaitsjad“ ja näib olevat veendumusel, et ka eestlased fashistlikust armeest kaitseksid kodumaad.

Nagu juba märgitud, on autorite kirjaoskuse tase märgatavalt tõusnud, enamiku tööde keel oli korralik, loetav, kuigi ka erilist eredust ja värskust selles osas silma ei paistnud. Kuid nagu näitavad väljatõstetud teosed, kui aine on tabavalt valitud, sündmustik ja inimeste võitlus oma eesmärkide eest haarab lugejaid kaasa, karakterid on näidatud tegevuses ja arengus, saab läbi ka päris keskmise keerlikkusega, et lugejaid pealuda. Halb on aga juba see, kui algaja autor pole kasvatanud oma kirjanduslikku maitset klassikute ja paremate nõukogude kirjandusteoste, vaid mingisuguse mineviku pahnala abil. Sel teel ei ole lootagi saada meil tänapäeva kirjanikuks. Võistlustöös „Nil ongi hea“ on kõik põhjusetult ülepaistatud, kaasa arvatud väljendus: „Tormine on meri. Niisama tormine on kaldakaile toetuva Liisi süda. Liis nagu ei märkagi üha paisuvat tuult, mis vabalt lennutab tema kuldblonde kiharaid.“ Lugeja küsib, mis on siis juhtunud, kuid tuleb välja, et Liisi „hing elab läbi veelkordset seda, millest on moodunud juba viis aastat“, see tähendab, tema kunagise sõbratari õnnetut abielu ja surma. On tulnud välja lihtsalt õõnes pilt. Dialogides, samuti aga mujalgi tekstis on liigest „kõrgelennuliselt“ võistlustöös „Härgmäe tõus“: „Tema sõnad tungivad minusse kui mürgised nooled“, „Akna taga heלב üksik täht, kiirgav, hõbedane nagu tumedal sametil“ jne. Peab tähendama, et niisugused otsitud kirjanduslikud väljendused, kuna nad pole loomulikud, on harva originaalsed, ja seda pole nad siingi. Erilise, halva kalduvuse all kannatas, eriti teose alguses, „Õnne hinna“ autor, tarvitanes inimeste ja nende tegevuse kirjeldamisel jõhkraid, kahemõttelisi väljendusi. Tõsi, meil oli kunagi, eriti kodanliku Eesti algupäevil, aeg, kus osa kirjanikke püüdis üksikest jõhkra suhtumisega inimesesse ja vastavalt ka jõhkra väljendusega üle trumbata, kuid midagi sel eesmärgil kirjutatud teostest pole jäänud eesti kirjanduse ajalukku ja õppima sealt minna ei tasu.

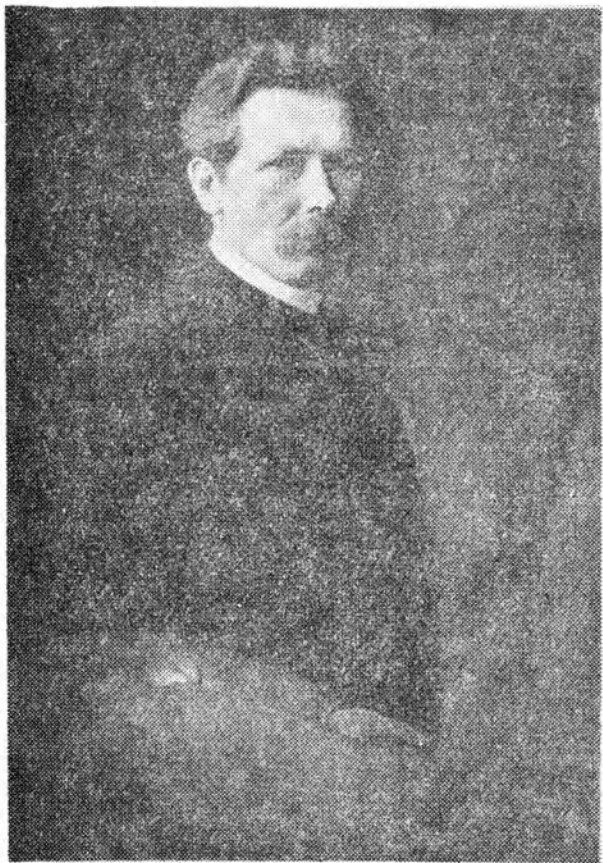
Võistlusel auhinnatud teoste hulk — kuus tööd, samuti see, et üksikest novelli tuli züril poolt äramärgimisele, räägib meie noorte autorite kasvavast nõudlikkusest enda vastu. Kuid teiselt poolt märkis züril puudujääke kunstilises teostuses ka kõigi nende käsikirjades juures, rääkimata ülejäänutest. Siit järeldus — on veel vaja täiendada end professionaalses võtetes, püüda ikka edasi selle poole, et anda kõigis osades, nii ideeliselt lahenduselt kui ka ülesehituselt, karakterite kujundusel, väljenduselt ja keelelt täiesti terviklikku kunstiteost.

L. Tigane

Konservatooriumi uusi üliõpilasi (vasakult): H. Lääts, U. Kreen, L. Kõogard, H. Saarne, V. Kirs ja H. Peips.

Maalikunstnik Paul Raud

P. RAUD
Autoportree
paletiga (1908)

Paul Raud, eesti vanema realistliku portreemaali üks väljapaistvamaid esindajaid, sündis 1865. a. Virumaal, Viru-Jaagupi kihelkonnas Tahu talu talupoja perekonnas. P. Rauda hariduskäik algas 1874. a. Koeravere külakoolis. Järgnevalt õppis ta Viru-Jaagupi kihelkonnakoolis ning Rakvere kreiskoolis. Pärast isa ootamatut surma toimus keskhariduse saamine sugulaste, eriti onu Magnus Treubluti toetusel. 1881. a. jätkas ta õppimist Tartus.

Tartusse siirdumisel oli P. Rauda elukäigule määrav tähtsus — siin küpseski noorukil kindel soov saada maalikunstnikuks. Lõpetanud Tartu reaalikooli, sai ta rikkalt balti-saksa aadli-daamilt N. Uexküllilt vajaliku stipendiumi ning sõitis 1888. a. Düsseldorfis Kunstiakadeemiasse.

Düsseldorfis akadeemias, kus Raud töötas kuus aastat, olid tema õpetajaks peamiselt professorid P. Janssen, H. Crola ja Ed. Gebhardt. Õpinguaastatel mitmed alateetööna teostatud peatüüdid paistavad silma hoolika joonistuse poolest ja kõnelevad sirast huvist tegelikkuse vastu. Tõsisemat tähelepanu pälvis ilmekas talumehe portreerjoonistus „Onu Magnus Treublit“ (1891). Väljapaistva kunstikõhuse saavutab Raud portreemaal „Naine punase kübaraga“ (1893). Teos kujutab noort intellektuaalselt iseloomustatud naist profiilvaates. Raud on osanud portreesele tuua olulise, on vormielemente oskuskult kasutanud kunstilise kuu avamise vahendina. Töö on loodud akadeemikursuse lõpetamise eel, pärast mõnekuulist töötamist Hollandis, kuhu akadeemia suunas andekamaid õpilasi. Teos kõneleb hollandi realistliku maalikooli mõjust. Düsseldorfis Kunstiakadeemia õppekursust 1894. a. lõpetades oli P. Raud omandanud tugeva joonistamisoskuse, head maali tehnilised võimed ning kohusetundliku suhtumise loomingulisse tööse.

Lõpetanud akadeemia, loobus Raud ettepanekust tööle asuda Düsseldorfis, samuti sõidust Pariisi, kuhu siirdusid mitmed tema kaasõpetajad. Raud asus loovkunstnikuna tööle kodumaal. Oli vaja hoolitseda vananeva ema eest, tuli täita ka kohustus paruness Uexküllile — maalida metseeni ja tema perekonnaliikmete portreed. Eestis jäi kunstniku elukohaks esialgu Rakvere. Ülalpidamise kindlustamise vajadusest hakkab kunstnik töötama balti-sakslaste ringkonnas. Rohked ülesanded mõisades kindlustasid P. Rauda küll majanduslikult, kuid ei soodustanud vajalikku tema loomingulist kasvu. Sageli esitasid tellijad nõudeid, mida Raud paratamatult pidi arvestama. „Ja siin balti aadli perekondades maalides helitunud prouasid ja härrasid pidin karme maali olema, mis ma mitte ei ole: see ei olnud igakord mitte kerge ja ka mitte lõbus.“ loeme kunstniku märkmetes. Nendest arvukatest portreemaalistest ei ole aga võimalik saada täpsemat ülevaadet. Vähestest säilinud teostest äratav tähelepanu N. Uexküllil portree (1894). Kunstnik on selles portreeritava karakterijooni avanud tõepäraselt — ühe joon suunurkades, kõrki rüht ning toretsev rõivastus rõhuvad portreeritava kuuluvust valitsevasse klassi — balti-saksa aadelkonda. Maaliteos on läbi viidud viimistletult, kuid kohati saksapärase kuiva asjalikkusega.

Vahetuma tunde ja hoopis suurema intiimsusega on loodud need teosed, mis kunstnik maalib väljaspool otsest tellimust. Erinevus ilmneb eriti selgesti N. Uexküllil portreega samaaegselt maalitud „Ema portrees“ (1894). Siin kujutab kunstnik suure tundsoojusega vanemat lihtsat naist, kelle kuuju peegeldub läbielatud muredelike minevik ja leplik raskusi talu karak-ter. Tagasihoidlik must püüpaevarõivastus annab figuurile pidulikult-tõise meeleolu. Sügava ilmekusega on antud nägu, hoolikalt on maalitud kätepariti. Koloriidilt on teos hoitud tumedates toonides. Püüdet elulähedasema käsitluse poole on kantud ka väikes-

mõtteline portreemaal „Onu Paul piibuga“ (umb. 1894—1896). Puhkehetkel istuv talumees on ilmetatud elavalt vestlevana. Düsseldorfis akadeemia otsestest pärandist selles loominguperioodis kõneleb tume rohekashall üldkoloriit ja suletud foon. Rauda varasemas loomingus on hinnatavaks täiendiks ka skulptor Amandus Adamsoni portreerjoonistus (1894), milles näeme Rauda kaasaegset, väljapaistvat eesti vanema põlve skulptorit loomingulise töö mõndil. See annab hea hinnangu Rauda võimeist näha ning fikseerida portrees olulisemad.

P. Rauda kunstiarengule on suure tähtsusega loomingulised matkad koos kaksikvenna Kr. Rauaga Pakri ja Muhu saarele suviti 1896—1898. a. Matkad toimusid ilmselt Kr. Rauda mõjul, kes Peterburis õppides oli tutvunud vene demokraatliku kunstiga ning pöördus seetõttu tegelikkuse sügavamaks tundmaõppimiseks eesti taluraha ainekultuuri juurde. Paul Raudalt pärineb nendelt matkadelt rida väljapaistvaid teoseid, mis on esilekõlunud mitte ainult Rauda loomingus, vaid eesti rahvuslikus kunstipärandis üldse. Eriti tuleb esile tõsta eesti töötava talupoja elulähedasi, sooja poolehoidutundega loodud portreed, nagu „Muhu rauk“ (1898), „Rauk Muhu saarelt“ (1898), „Talumees Pakrilt“ jt. „Muhu raugas“ näeme siit, energilist, aastakümnete tööst ja murekoormast sügavate näojoontega taluatait täisfiguuris. Ka „Rauk Muhu saarelt“ ja „Talumees Pakrilt“ annavad eesti talupoja tüübi edasi suure kunstilise jõuga. Tähelestatud matkadel ei piirdunud Raud ainult portreede ja rahvatüüpidega, vaid lõi arvukalt ka olustikuteid ja maastikke, mis samuti on seotud töötava talupoja elu-olustikulise ainekultuuri. Kunstnik näitab neis suure tundsoojusega taluinimeste argipäevatalitust, majapidamistööd kodu ja põllul. Kohtame toorkordselt küllale iseloomulikke õlgatusega madalaid elumaju, õuesid tarade, karjavaravate ja kõrvalhoonetega, saartele tüüpilisi tuuliku. Maastikes on kunstnik hästi tabanud loodusmeeleolu — kevadmaastiku õrna lüürikat, südasuvised päeva päikesekülust või sumedust, sügise nirkust ja hallust. Vaatajale mõjub etüüdid väljendusrikkus, lihtsus ja südamekikkus. Nendes avalduvad eredalt kunstniku realism, kodumaa-armastus, siiras suhtumine tegelikkusse. Samaaegselt tähistavad nad Rauda kunstikeelse muutusi — koloriit heleneb, atmosfäärikäsitlus muutub valgusküllasemaks ja õhurikkamaks, pintsli tõmme hoogsamaks ja mahlakamaks.

Pakri ja Muhu matkade perioodil loodud etüüdid näitavad Rauda kunstimeisterlikkuse märkimisväärtust kasvu. Toimub oluline tõuge vabanemiseks akademismi kammitsatest, mis seni olid pidurdanud kunstniku jõudsamat arengut. Uued jooned avalduvad eraldatult väikeses „Autoportree kübaraga“.

Enesetäiendamise sihiga oli Raud 1899. a. külastanud Saksa kunstikeskusi Düsseldorfis, Dresdenis, Münchenis. 1902. a. teostas ta pikemaajalise reisi Itaaliasse, peatudes peamiselt Roomas. Eesti rahvusliku kunsti arengus esineb 1905. a. revolutsioonilisele aastail kiiret kasvu, edasiminekut. Eriti kajastub see maalikunstnik A. Laikmaa tegevuses XX saj. algusaastail loovkunstnikuna, kunstipedagoogina ja võitleva kunstikriitikuna. Asumisega Rakverest Tallinna 1904. a. lõpul tekkis Raudal tihed side Laikmaga. Raud hindas siiralt Laikmaa kunsti ning jälgis huviga tema energilist kunstitegevust. Tema loomingu realistlikku lähtelaudet ja kunstikriitilist sõnavõtet ajakirjanduses, samuti tegevus eesti kunstielu organiseerimisel erutasid tugevasti P. Rauda, kes kujunevast eesti rahvuslikust kunstist oli varem jäänud eemale.

Ajajärgu demokraatlikest ideedest kantuna teostas P. Raud 1905. a. paiku

mõned süžeelised katsed rahvuseepose „Kalevipoeg“ ainetel.

Suurt sammu edasi tähistab Rauda loomingus „Autoportree paletiga“ (1908). Selles on saavutatud sügav psühholoogiline iseloomustus — süvenenud mõtisklev ilme iseloomustab kunstnikku seesmiselt rikka, juurdleva vaimuinimesena. Varase loominguperioodi portreede toonikontrastsus näo ja tausta koloriidilähenduses on siin asendatud rahulikuma, maalilisema lähendusega. Taust ei mõju raskelt ja suletult, vaid on ka siin heledam ja õhurikkam. Kunstimeisterlikkusest kuulub „Autoportree paletiga“ Rauda parimate portreede hulka. 1910—1911. a. teostas Raud samuti mõned väljapaistvad pastellportreed, nagu „Neiu Gutmanni portree“ (kahes variandis), „Tütarlaps patsidega“ jt. Viimistletud portreede kõrval maalib Raud rohkesti endiselt portree-etüüde talupoegade-st.

Pidevalt harrastas kunstnik ka vabaõhumaali. Selle tulemusena on tal hulk meeleolukaid, väljendusrikkaid maastikuteid. Loomingulise töö kõrval andis P. Raud Tallinnas 1905. a. alates pidevalt cratunde joonistamises ja maalimises.

Eesti rahvuslikus kunstielus sai P. Raud laiematele hulkadele oma teostega tuttavaks aga alles esinemisega 1909. a. ja 1910. a. kunstinäitusel. Eesti progressiivne kriitika märkis Rauda teoseid heakskiitvalt. Dekadentlikest seisukohtadest lähtuv kriitika aga mõõdus P. Raudast kas vaikes või halvustavate vihjetega.

1908—1912. a. reaktsooniolukorras, kui vastuolud eesti rahvuslikus kultuuris teravnesid ning reaktsoonileeri rünnak kunstielus tugevnes, tõmbus P. Raud passiivselt tagasi. Joonistusõpetaja kutse saamiseks tegi ta 1911. a. Peterburi Kunstide Akadeemia juures läbi vastava kursuse, mida juhatas I. Repin. Rauda kursusetöödest on tähelepanud mitmed portree-etüüdid, eriti karakteritihe, lopsakalt maalitud peatüüdi „Mees streletsit riietuses“. Ligi pool aastat Peterburis viibides süvenes Raud muuseumides vene realistliku kunsti, kusjuures teda eriti köitsid Repini meisterlikud psühholoogilised portreed. Sellest ajast paistab sügava sotsiaalse ja psühholoogilise iseloomustuse poolest eriti silma Staël Holsteini portree. Järgnevalt loodud portreed iseloomustavad suurem värvi-erksus, mahlakam maalimislaad ning heledam koloriit.

1914. a. asus P. Raud Tallinna Tütarlaste Kommertsikooli joonistusõpetajaks. Siitpeale jäigi pedagoogiline tegevus P. Rauda peamiseks tööalaks.

Revolutsioonilisele aastail teravnes realismistane võitlus eesti rahvusliku kultuurielus eelkõige. Seoses 1916. a. eesti kunstinäitusega ründas reaktsooniline kriitika ka Rauda juba täie teravusega.

Pealetung realismi vastu eesti kujutavas kunstis võitis eriti terava ilme pärast Oktoobrirevolutsiooni.

Oma karakteri tagasihoidlikkuse tõttu ei astunud P. Raud ka nüüd välja aktiivse võitlejana, vaid tõmbus kunstielust peaaegu täiesti tagasi. Esialgu töötas kunstnik endiselt joonistusõpetajana keskkoolis, 1923. a. alates õppejõuna Riigi Kunsttööstuskoolis. Tema juhatusel õppisid Kunsttööstuskoolis mitmed hilisemad väljapaistvad eesti kunstnikud, nagu A. Johani, E. Einmann jt.

Töötades loominguliselt vähe, esines P. Raud näitustel äärmiselt harva. Rahvahulkade teadvuses aga elas P. Raud ometi lugupeetud ning tunnustatud kunstnikuna. Ja see kutsus formalismi leerist esile uusi pealetunge tema loomingule.

P. Raud suri 1930. a. Tallinnas. On iseloomulik, et Rauda surm ei kutsunud esile nekrolooge kaasaja kunstielu avalikkusel. Soolja järelehüde pühendab kunstnikule ainult A. Laikmaa, kes rõhutab, et Raud oli „peen ja kindel joonistuse ja loomuliku vormi“, ning tõstab esile Rauda truuskäimise oma töökspidamistele ja realismile.

Märkimisväärne on P. Rauda mälestusnäituse korraldamine 1931. a. Tallinnas, mil esmakordselt arvukalt avalikkuse ette pääsesid kunstniku talupojatüübid, maastikud ja olustikuteid. Hinnatav on eriti näituse kataloogi väljaandmine ning sellega seoses Kr. Rauda kaastöö dateerimata teoste perioodiseerimisel. Pärast mälestusnäituse lõppu Rauda looming vaigiti jälle maha. Kui kodanliku diktatuuri tingimustes hiljem Rauda kunstipärandile trükitiõnne osutati tähelepanu, siis vaadeldi kunstniku teoseid ainult üldiselt vormiprobleemide seisukohalt. P. Rauda loomingu põhijooned — sisukus, realism, rahvalikkus ja rahvuslikkus — jäid kas vaatepiirist hoopis välja või leidsid väärat tõlgendamist.

Alles nõukogude korra tingimustes sai võimalikuks P. Rauda kunstipärandi paremiku väljaselgitamine ning selle kättesaadavaks tegemine rahvale. P. Raud pälvis esiletõstmist kunstnikuna, kes ei lasknud end pealetungivast formalismist desorienteerida, vaid jätkas eesti rahvusliku kunsti realistlike traditsioone kunsti elulõpuni. Tema teenekus, et võrreldes eelkäijatega on ta süvendanud portreeriteid, eriti eesti talupoegade kujutades sotsiaalset iseloomustamist. Raudale kuulub samuti väljapaistvaid kohti eesti maalikultuuri edasiviimisel.

V. Mulk

Organiseerimatus tagajärg

Viimastel aastatel on vabariigi paljudes rajoonides häid tulemusi saavutatud isetegevusliku tarbe- ja kujutava kunsti viljelemisel. Seda demonstreeris 1955. a. üldlaulupeo ajal korraldatud isetegevuslike kunstnike tööde näitus, samuti rajoonide laulupäevade puhul organiseeritud väljapanekud kohalikes.

Kahjuks on Kingissepa rajoonis see rahvaloomingu vanade traditsioonidega ala kultuuriosakonna ja kultuurimaja poolt unustusse jäetud. Noorem põlvkond ei mäletagi, millal oleks korraldatud viimane ringijuhitide seminar, kursus, näitus või mõni muu asja edasiviiv üritus.

Nii mõnegi rahvamaja juures on mõõduvõrra aastatel tegutsenud nn. käsitööringid ja ka tänavu, eriti kevadel, elavnes tarbekunstialane tegevus mitmes rahvamajas. Kihelkonna rahvamaja organiseeris käsitööringi sealse raamatukogu juhataja Astra Brauni juhtimisel. Kuigi ring on töötanud lühikest aega, on selle tegevus olnud üsna tulemusrikas. Ringi liikmed, peamiselt noored, õpivad siin mitmesuguste silmkoeliste esemete valmistamist, samuti õmblustööd, tikkimist, heegeldamist ja paljusid teisi kunstilise teksitiili töötlemise võtteid. Samasugune ring loodi tänavu Taritu rahvamaja juures Oie Põllu juhtimisel.

Mõningat aega on tegutsenud käsitööring ka Võhma rahvamajas, kus kohaliku kooliõpetaja Veronika Nooki juhtimisel tegeldi peamiselt telgedel kudumisega. Sealsed noored jõudsid kevadeks niikaugele, et valmistasid laulupeole sõiduks endale ise ehtsad Mustjala rahvarõivaid, mida teatavasti vaatavad kõrgelt hindasid.

Ka Kingissepa linna noorte hulgas valitseb elav huvi mitmesuguste tarbekunsti alade vastu. Korterites kohtame siin sageli omavalmistatud ja vägagi maitselt kujundatud sein- ja pörandavaipu, linakesi, diivanipatju, eesriideid. Tänavu kevadel tekkis siin täiesti stiililiselt omamoodi kunstiring. Nimelt õpetas keegi koduperenaine oma korteris õmblus- ja tikanditööd, samuti mitmesuguste vaipade ja muude esemete valmistamist. Asjahuvilised käisid koos õhtuti 2 korda nädalas, ja osavõtt oli vägagi elav. Kindlasti oleks asjale kasuks tulnud, kui rajooni kultuurimaja oleks õigel ajal osanud initsiatiivi enda kätte haarata ja töötajate huvisid õigesti suunata.

Tartu Tervishoiutöötajate Majas

Tartu Tervishoiutöötajate Majal on häid kogemusi loengulise töö alal. Loenguid peetakse ühiskondlik-poliitilistel, populaarteaduslikel, tehnilistel, kunstialastel jt. teemadel. Enamasti toimuvad loengud suuremates raviasutustes, „Jaama“ ja „Maarjamõisa“ abimajandis ja mujal. Eriti suure huviga võetakse osa loengust, mis käsitlevad kirjanudprobleeme. Suurem osa loenguid peetakse koos vastavateemaliste filmide demonstreerimisega. Tervishoiutöötajate Maja juures tegutseb ka rändkino. Üldse toimus juunis-juulis loengulisi ja kinoalaseid üritusi ülepaeviti.

Hästi on organiseeritud ka isetegevusteliste tööd. Tartu Tervishoiutöötajate Maja kooridel on saanud traditsiooniks korraldada suveperioodil kontserdireise vennesabariikidesse ja vabariigi rajoonidesse. Meeskoor asus juba varakevadel esimesele kontserdireisile vabariigi põlevkivibasseini. Suursündmuseks kujunes mees- ja naiskoori ühine kontserdireis juuli algul NSV Liidu pealinna Moskva. Teiseks oodatud sündmuseks oli kooridele ja rahvantsijatele osavõtt vabariiklikust üldlaulupeost. Enne suvise puhkusele minekut esines meeskoor veel üleliidulise raudeelaste päeva tähistamise kontsertaktusel Tartus.

Kooride kõrval on aktiivselt tegutse-

Rajooni kultuurimaja ja ennekõike kultuuriosakond võivad oma senist tegevusetust tarbekunsti arendamisel vabandada sobiva kaadri puudumisega. Kuid see väide ei pea paika. Inimesi leidub, ja üsna häidki spetsialiste, kes tuleksid mitmete tarbekunstialade õpetamisega hästi toime. Näiteks rajooni raamatukogus töötab lugemislaua juhatajana sm. Nadja Mägi, kes on omal ajal lõpetanud tööstuskooli õmblustöö alal ning kindlasti ei keelaks oma abi vastava ringi juhina. Head asjatundjad on ka remondikontoris töötav Alide Koopuu, samuti Alviine Kerm, kes praegu töötab Kingissepa Kalakombinaadis. Ja lõpuks on ju Kingissepa Tarbajatekooperatiivi tööstuskombinaadis suurepärase asjatundja, endine tööstuskooli õppejõud Liivi Haagivang, kelle osusel juhtimisel toodetakse praegu kauneid villaseid pearätte ja üle vabariigi tuntud saaremaa sülle. Loodetavasti võtab temagi isetegevuslaste juhendamisest osa.

Sama kehtib ka puitehistöö, kunstilise keraamika jt. alade kohta.

Nagu eespoolõeldust nähtub, pole kultuuriorganisatsioonide tegevusetuse põhjuseks ei rahva huvi ega spetsialistide puudus. Viga peitub halvasti organiseerimises.

Mis puutub kujutavasse kunsti, siis organiseeris rajooni kultuurimaja käesoleval aastal vastava ringi. Eugen Transtoki juhtimisel tegeldi siin akvarellmaaliga, õpiti pliiatsi- ja sõetehnikat. Mitmedki ringi liikmed olid asjatöötajad, mis hõlmasid ka saavutasid märgatavaid tulemusi. Kindlasti jätkab see ring tööd ka uuel hooajal.

Kuid ühest ringist rajoonis on vähe. Kujutava kunsti arendamises nagu tarbekunstijate puhul pole keskset suunamist rajooni kultuuriosakonna ja kultuurimaja poolt. Paljude rahvamajade piirkondades elab väga heade eeldestega asjaarmastajaid kunstnikke. Kaalis töötav näiteks andekas noor Aksel Palts, kes rahvamaja juhatajana, kuid ka tema senine tegevus piirdub rahvamaja näitliku agitatsiooni uuenemisega.

Rajooni kultuuriosakonnal, kultuurimajal ja maarahvamajadel tuleb tänavuse hooaja esimestest päevadest alates hakata täie tõsidusega suunama tarbe- ja kujutava kunsti alast isetegevust. Võimalusi on selleks küllalt.

L. Pilt

nud rahvatantsurühm, estraadiorkester, naisansambel, solistid ja sõnakunstnikud. Kontserte on antud Üliia turba-töötajatele, Otepää ja Põlva rajooni kolhoosnikutele, Lahe kultuurimajas jm. Sefluskontserdiga külastati Pühajärve sanatooriumi. Kõikjal olid isetegevuslased oodatud külalised.

Sõnakunstnikud esinesid veel kultuurihoone suveaias ELKNU Tartu Linnakomitee ja AUN Tartu Kultuurihoone poolt korraldatud noorteõhtudel. Samuti valmistas estraadikollektiiv ette estraadikava „Ei saa vaikida“, millega alustatakse esinemist sügisel.

Soojalt võtsid Tartu töötajad vastu lasteballeti „Punamütsike“, millega esi-

neti ka Tallinnas, Viljandis, Valgemesa pioneerilaagris jm. Tervishoiutöötajad on korraldanud suvel ekskursioone Moskvasse ja Leninigradi. Ette nähtud on külastäidud põlevkivirajooni ning kontserdid mitmes vabariigi rajoonis. Kuid vahel ei lähe kõik plaanikohaselt. Seflusalusest Saad-järve traktorijaamast jäi varasuvel näiteks kaks korda transport välja saatmata, mistõttu kontserdid ära jäid. Teistest nõrgemini töötab Tervishoiutöötajate Maja näitering, kes pole juba ammu andnud uusi lavastusi. Tartu Tervishoiutöötajate Maja juhatus peaks tähelepanu pöörama näiteringi töö elustamisele.

A. Lusti

Külalised Dagestanist

Kaksikümme aastat tagasi loodi Dagestani ANSV pealinna Mahhatkalas Riiklik Laulu- ja Tantsuansambel. Kollektiiv etendas suurt osa dagestani rahvaste muusika- ja tantsukultuuri arendamisel. Ansambli kunstimeisterlikkuse kasvasdes avardus ka ta kontserditegevus. Dagestani kunstnikud on suure eduga külastanud vennesabariike, tutvustanud oma huvitavaid ja mitmekesist rahvakunsti.

Praegu viibivad küllaliskunstnikud meie vahariigis. 30. augustil esineti Tartus, 31. augustil Tallinnas, 1. septembril Kivis. Ees on veel esinemised Jõhvis, Kohtla-Järvel ja Narvas.

Tallinnas toimunud kontserdil pälvis kuulajaskonna erilist poolehoidu T. Muradovi ja N. Dagirovi laul „Au kommunistlikele parteile“, mille kandis ette koor ja rahvapilliorkester (solist Dagestani ANSV teeneline kunstnik N. Hamidulin), avari tants teenelise kunstnikke G. Manafovi ja G. Alkberovi esituses, laki tants, mille esitasid vabariigi rahvakunstnikud B. Mazomedova ja K. Manakov. Dagestani ja vennesabariike laulud, tantsud ja rahvapillihood.

Dagestani ANSV Riikliku Laulu- ja Tantsuansambli kunstiliseks juhiks on helilooja N. Dagirov.

MEILE KIRJUTATAKSE

Paremini organiseerida
rändnäitusi

Rõõmustav on näha, et üha rohkem korraldatakse kunstiteoste reproduktsoonide näitus. maakeskustes. Nii avati ka Ambla kultuurimajas NSV Liidu Kunstifondi Eesti Vabariikliku Osakonna poolt saadetud reproduktsoonide näitus „Vene XIX sajandi realistlik ja nõukogude maalikunst“.

Näitus vastu tunti elavat huvi ja esimestel päevadel käis rohkesti inimesi seda külastamas. Kuid hiljem muutus sissepääs raskeks. Kuulutusel teatati, et näitus on avatud kella 14–20, sisse said aga ainult agaramad, kes kultuurimaja juhataja korterist ise võtne töid.

Upris pinnaliselt on suhtunud antud näitusesse selle organiseerijad. Ennekoike käib see reproduktsoonide valiku kohta. Praegu on välja pandud Repinilt ainult üks teos, samal ajal on peetud võimalikkuse esitades kolm Vasnetsovi tööd. Väljapanekute juures peaks tingimata olema ülevaade tolle aja kunsti ja andmed esitatud teoste autorite kohta. Reproduktsoonidele oleks võinud lisada vähemalt kunstiniku eluastad või teose loomisaasta. Väljapanekud asetsevad süsteemilult, üks Kramskoi töö on sattunud koguni nõukogude kunsti hulka. Reproduktsoonide allkirjade eestikeelseis tõlkeis esineb vigu: Venetsianovi poisikeseportreest „Zahharka“ on saanud „Noid“, kunstinik Polenovi nimest aga Poljanov.

Kunstiteoste tutvustamisel ja propagandimisel ei piisa fotokoopiate ülesriputamisest. Vaatajaskond nõuab rohkemat.

T. Loit

„Võõrainna sammume“

Hiljuti sattus mulle pihku kodanluse aegne ajakiri „Kodu“ 1928. aastast. Seda sirvides leidsin kellegi M. K. Initsiaalide all peitva autori luuletuse „Võõrainna sammume...“ Mõni aeg enne seda kuulsin aga raadios G. Otsa esituses G. Podelski samanimelist uut laulu. Tekst tundus mulle äärmiselt sarnasena. Ühes „Sirbis ja Vasaras“ ilmunud arvustuses nimetati aga G. Podelskit oma uue laulu teksti autorina. Raske on uskuda säärast juhuslikku kokkusattuvust.

Tartus

E. Zetlin

G. Podelski on oma laulu „Võõrainna sammume...“ tekstiks ilmselt kasutanud ajakirjas „Kodu“ 1928 a. ilmunud siluilselt ja kunstiliselt madalakvaliteedilist luuletust. Üksikud väikesed muudatused, mida helilooja on ette võtnud, pole seda abitut ja magedat teksti sugugi paremaks teinud. Pealegi ei anna need „parandused“ mingit alust G. Podelskile pidaa ennast laulu teksti autoriks, niisama ülekohutse on maskeerida oma spetsialistterminiga „rahvasuust“, nagu G. Podelski on seda teinud oma laulu Autorikaitseühingus registreerides.

Lugu G. Podelski uue laulu tekstiga on näiteks, kui kergekäeliselt mõned heliloojad suhtuvad tekstidesse. Samal ajal, kui meie luulepärandist on küllaltki võimalusi kõrgväärtuslike laulutekstide valimiseks, eelistatakse millegipärast luule surrogaati.

Tõsist juttu mänguasjadest

Mäng on üks lapse tegevuse põhi- vorme. Mängides rahuldavad lapsed oma liikumisvajadust ja uudishimu, mänguasjade kaudu „avastades“ ja tunnetades neid ümbritsevat maailma. Sellepärast juttu mänguasjadest, nende vormist ja sisust, mänguasju tootvate ettevõtete tööst pole erajutuajamine, mis puudutab ainult mänguasjade tootmisega vahetult seotud inimesi, vaid see on suur, tõsine, aktuaalne küsimus, mida on ammu aeg lahendada. Lapsepõlvaeastad määravad suuresti inimese edasise elutee. Elust saadud muljete kõrval avaldavad lapse teadvuse kujunemisele suurt mõju laulud, muinasjutud, mängud, mänguasjad. Mänguasjade ajalugu tunnistab, et mitmesugustel aegadel ja mitmesuguste rahvaste juures mänguasjad on kandnud selle ühiskonna, milles nad loodi, kommete, maitse, olustiku, kogu elulaadi pitsit. Mänguasjad on tähtsaid lastekasvatuse vahendeid. Nad kannavad endas sajandite jooksul kujunenud puht rahvusliku iseloomu jooni ja traditsioone. Mänguasjad kajastavad üht või teist reaalse maailma eset, kuid ühtlasi on nad kunstilised kujud. s. t. kunstiteosed, mille loomisest peab kindlasti osa võtma kunstinik.

Kuid kunstinikud pole seni peaaegu üldse osa võtnud mänguasjade tootmisest. Kunstnike organisatsioonide huvipuudumine mänguasjade loomise vastu on viinud selleni, et kunstinikud on kuidagi ära unustatud, neid ei kutsuta selle küsimuse arutamisele. Hiljuti toimus Literaate Majas nõupidamine laste mänguasjade üle. Nõupidamise korraldas Nõukogude Kirjanike Liit koos tööstus- ja kaubandusorganisatsioonide töötajatega. Kunstinikud jäid sellest üritusest kõrvale.

V. G. Belinski kirjutas kunagi: „Andke lastele üldist, inimlikku maailmavaadlust, kuid peamiselt püüdke neile seda tutvustada omaste ja rahvuslike nähtuste kaudu.“ Need suure vene kriitiku sõnad tulevad meile meelde rahvuslike mänguasju, mis nüüd on unustatud. On see õige? Mitmekesised, peene huumoritundega tehtud Bogorodski, Zagorski, Semjonovi nikerdad-

Asja suletud Dresdeni galerii maalide näitust Moskvas külastas iga päev üle 10 000 vaataja. Jälgides saalides tunglevaid inimesi ja tuhandeid teisi, kes tundide kaupa väljas ootasid sissepääsu järjekorda, tekkis tahtmatult küsimus: milles siis õieti seisab see vanade maalide tõmbajad, mis paneb liikvele niisugused rahvahulgad?

Näitusel oli rida pilte, millele peaaegu võimatu oli juurde pääseda neid ümbritseva rahvamurru tõttu, näiteks Giorgione „Magav Veenus“, Rembrandti „Saskia van Uylenburgh“, Raffaeli „Sistuse madonna“, Vermeer van Delfti „Kirja lugev tütarlaps“, Holbeini „Morette'i portree“ ja rida teisi. Milni pooltest paistsid need tööd siis eriti silma?

Kas huvitava temaatika poolest? Kahllemata ei. Sest siin oli küllalt teisi madonnasid, teisi veenusi, teisi portreid, mis siiski ei põhjutanud niisugust tunglemit. Kas oli see pildi optiline loomutruudus, millest võib rääkida näiteks de Heemi imepeenelt väljatöötatud natüürmortide puhul? Ei. Sest Giorgione või Raffaeli puhul ei hakka keegi ütleva: „Justkui elust võetud!“ või: „Kui loomutruu!“ Oeldakse... ainult: „Kui kaunis!“ Võibolla oli põhjuseks siis kujutatava objekt ilu? Ei. Sest Saskia ja Vermeeri tütarlaps pole mingid naise välise ilu ideaalkujud selles mõttes nagu näiteks Medici Aphrodite, vaid üsna igapäevased inimesed. Oma ilu on nad saanud alles kunstinikut.

Nii võiks läbi võtta terve rea oletatavaid põhjusi ja pildi komponente: elulius, psühholoogiline ilmetus, tüpaaž, konflikt jne., ometi leides, et ükski neist pole kunstiteose väärtuse ainumääravaks teguriks.

Põhiliseks on allkirjutatu arvates ikkagi teose tunnetuslik, esteetiline külg. Mitte see, kuidvõrd täpselt autor on elu kooperinud, vaid see, kuidas ta on elust võetud elemendid suutnud kunstiliselt ümber töötada, allutada nad kunsti seadustele ja oma temperamendile. Kui eespool on esile tõstatatud üksikud teosed, siis on see suhteline: need tööd paistsid silma Dresdeni galerii taustal. Kui võtta sealt mõni n. ö. „keskminegi“ töö, La Touri, Ribera, Metsu, Zurbarani maal ja panna see näiteks meie ülevaatenäitusele, siis oleks erinevus veelgi suurem.

Mis sellest järeldub? See, et meil on lubamatult vähe tähelepanu pööratud kunstiteose esteetiliselt küljele ja vormiprobleemidele. Meil on küll alati korratud teesi vormi ja sisu ühtsusest, kuid tegelikult rõhutatud peaaegu ainult sisu. Mis aitab aga kõige sügavam sisu, kõige huvitavam teema, kui see on lahendatud igavas, argipäevases, neutraalses vormis!

Teine probleem, mis kerkib esile Dresdeni galerii eksponaatide vaadates, on realismi piiride ja kunstiniku individuaalse palge küsimus. Kui vähe ühist on näiteks Mantegna Watteau'ga, Holbeini Rembrandti'ga, Raffaeli Menzeli'ga, Poussini Terborchiga! Ja ometi on kõik need meistrid vastuvaidlematult suured realistid.

Meil on kuulda nurisevaid häälid kunstinäituste monotoonuse, raamatu-

kaotab oma väärtuse, oma otsese kutsumuse.

Me võitleme naturalismi avalduste vastu kõigil kunstialadel ja suhtume üksikoleks sellesse, et seda poogitakse küige meie lastele. Kuid mänguasja loomine ei tähenda seda, et reaalselt objekti tuleks mehaaniliselt sajakordelt vähendada ja sel kujul laste kätte anda. Taoliste mänguasjade loojad ei mõista, et nad ei loo ni mänguasja, vaid igava modelli elus esinevast objektist, mida laps niigi näeb toas või kõiis. Ma pole selle vastu, et tüdrukuke valmistaks nukkudele lõunat väikeses kastrulis või joodaks neile teed mänguserviisist. Kuid kõik need mänguasjad peavad olema just mänguasjad — eredad, värviküllased, mis kasvatavad lapses armastust ilu vastu, arendavad tema fantaasiat. Missuguseid võimalusi pakub kunstinikule mänguserviisid kaunistamine! Siin võib meelde tuletada laste lemmikmuinasjuttude tegelasi ja traditsioonilisi mängukujusid.

Mänguasji avardab lastes kujutlust ümbritsevast maailmast, kuid meie piirame nende huvisid kunstlikult maajapdamis- ja olustikuliste esemetega. Mänguasja peamiseks väärtuseks on huvitavus, haaravus; ta peab lastele tutvustama tehnika saavutusi, maa geograafiat, rahva eluolu ja kombeid. Seitse aastat tagasi müüdi Eestis kauplustes väga ilusaid, rahvariideid kandvaid nukke. Neid võis näha mitte ainult mänguasjade kaupluses, vaid ka teistes; need kaunistasid vitriine ja lette, andsid tänavale värvika, rahvusliku koloriidi. Tõin oma tütrele niisuguse nuku ja jutustasin talle palju kaunist eesti rahvast, tore valgejuukse-line nukk aga istus meie kõrval ja naeratas, otsekui tuues tütarlapselt tervitust rahvalt, kes oli ta loonud.

Käisin Tallinnas ka tänavu... Kuid nukk oli: kuskile kadunud, kaupluste vitriinidel teda enam ei näe. Tema asemel istub seal meie vana tuttav — elutu ja ilmetu, surnud standardne naga, keda võib näha igas linnas.

Et luua huvitavaid mänguasju, selles on vaja uue tehnikaga varustatud tootmist. Enamik mänguasju tootvaid artikle aga, kaasa arvatud Moskva artell „Hudožestvennaja igruška“ („Kunstiline mänguasja“), töötab halba-

illustratsiooni standardsuse kohta ja peab ütleva, õigustatult. Millest on see tingitud? Meil peeti ja peetakse tugevat võitlust formalismi vastu. Kuid selle juures mindi teise äärmusse: realismi piirid ahendati sedavõrd, et sellest paratamatult tulenes kunstinike individuaalsete eripärastute nivelleerimine ja kunstiteoste standardsus. Tulemuseks oli see, et näiteks terve rida temaatilisi maale varematest aastatest ei pääsenud meie juubelinäitusele, küll aga samade autorite maastikke ja natüürmorte samast ajast, mis ei olnud valminud mitte tellimustena, vaid puhta-

ALBRECHT DÜRER

(1471—1528)

„Noormehe portree“

Dresdeni galerii

kujuliselt kunstiniku oma algatusel. Sellega ei taheta öelda, et kunstinikule ei tuleks anda tellimusi, vaid seda, et tellimistööd vastu võtvad organid komisjonide ja kunstinõukogude näol peaksid rohkem respektseerima kunstiniku individuaalset loomingulist palet. Ei tohi unustada, et enamuse Dresdeni galerii maalidest on ka tellitud tööd, ja see paneb mõtlema, et peamiseks teguriks tööliste kunstiteose loomisel jääb ikka kunstiniku enese suhtumine, nõudlikkus oma loomingu vastu, püüe anda oma võimete maksimumi.

O. Kangilaski

Fernand Leger mälestuseks

Suri Prantsusmaa suur kunstinik Fernand Leger.

Fernand Leger oli haruldane ja omapärane maali, keraamika, mosaigi ja paljude teiste kunstialade meister. Kogu oma elu kestel oli ta novaator, ta otsis ja eksperimenteeris selle nimel, et saavutada kunsti vahetusid det rahvaga. Kunstinikule on seos rahvaga eluliseks vajaduseks, rääkis Leger. Ja ta oli tihti kurb, et paljude kaasaegsete kunstinike looming leiab tunnustust ainult vähestelt väljavaljutelt.

Leger ei leidnud mitte alati õiget teed, kaldus vahetevahel kõrvale oma ideaalidest ja taotlustest, kuid lõpuks jõudis ta siiski selleni, mida oli otsinud. Ta lõi sarja suurepäraseid freskosisid — „Ehitajad“, milles omab erilist kohta teema „Stalingradi ehitajad“. Kunstinik ülistas nendes teostes tööliste loova töö ilu. 1936. aastal

teostas Leger „Leituste paleele“ suure fresko „Energia edasiandmine“.

Kõik need teosed näitavad progressiivse kunstiniku püüdu käsitleda kaasaaja teemasid, näitavad tema huvi aktuaalsete eluküsimuste vastu. 1950. aastal valmis Leger'i seinamaal URO hoonel New Yorgis, millega ta võitis osa inimkonna kõige tähtsamast üritusest — võitusest rahu eest.

Leger' kogu elu ja looming on ilmekas näiteks progressi ja inimkonna huvide teenimiseks. Ta armastas enastalgavalt Prantsusmaad ja prantsuse töörahvast, olles ise tema väljapaistev esindaja ja Prantsusmaa Kommunistliku Partei ustav poeg. Tema ainulaadne talent, tema igavesti värsketes värvides särav looming on võimatu, elujatava loova energia kehas.

G. Aleksandrov, NSV Liidu rahvakunstinik

Palehhi kunstnike tööde
näitus

Palehhi kunstnike väärtuslikud miniatüürid kuuluvad koos teiste suurte meistrite maaliteostega vene ja maailma kunsti kullafondi. Tavaliselt kaunistavad nad laekaid, karpe ja teisi väikesemõdulisi paberimassist esemeid. Elavad ja õrnad värvid sätestavad nagu kalliskivid. Joonistus on peen ja hingestatud, kompositsioon harmooniline, täis dünaamikat.

Palehhi kunstnike teosed kuuluvad meie maa suuremate muuseumide kogudesse, saavutavad ülemaailmse kunsti näitustel pidevalt auhokti.

Ligi viissada miniatuurikunstnike tööd pandi välja hiljuti Moskvas avatud näitusel „Kolmkümmend aastat nõukogude Palehhi“. Näitusel esitatakse nelja põlvkonna kunstnike teoseid.

Palehhi kunstnike joonistuste temaatika on mitmekesine. Nende süžeed on võetud ümbritsevast tegelikkusest, ajaloolistest episoodidest, muinasjutudest, bölinadest, rahvalauludest, samuti vene ja maailma klassikute ning nõukogude kirjanike loomingust.

Näitus tutvustab Palehhi meistrite mitmekesiseid žanre, lakk-miniatüüre, portselanmaale, teatridekoratsioone, raamatukujundust, seinamaale jn.

Puškini ausamba avamine
Vilniuses

Neil päevil avati Vilniuse rahvargis suure vene luuletaja A. S. Puškini ausammas. Lühikeses sissejuhatavas sõnavõtuga esines Vilniuse linnanõukogu täitevkomitee esimehe asetäitja J. Abišala. Ausammas kujutab endast tohutut maakivist poleeritud alusele paigutatud pronksbüsti, mille autoriks on skulptor B. Višniauskas.

Tehase kunstnikud

Tšeljabiniski traktoritehases organiseeriti kaheksa aasta eest traktorihitajate kultuuripalees maali ja joonistuse stuudio. Praegu töötab seal ligi kakssada asjaarmastajat-kunstiniku. Need on tehase tööliised, insenerid, tehnikud, teenistujad ja nende lapsed.

Stuudio tööst osavõtjail on juba valminud palju maale, etüüde, maastikke, natüürmorte. Paljud teosed on üles pandud tehhide punanurkadesse ja ühiselamutesse. Traktorite monteerimise tehhi punanurgas ripub kaks maali. Ühe neist — „Esrindlik monteerijate brigad“, mis kujutab monteerimise peakonveieri tööliste tööd, maalib selle tehhi lukksepp Pšenitš-nõi. Diiselmootorite tehhi nr. 2 punanurka kaunistab tööpingitööliste Lebedinski maal „Saluut Moskvas“.

Uute näidendite saamiseks

Armeenia NSV Kultuuriministeerium korraldas vabariikliku konkursi parima näidendi. Zürii vaatas läbi 30 näidendit ja libretot. Premeeriti A. Barsegiani vodevill „Tuvid“ ja Z. Darjani „Lumikelluke“.

Nisugune karu on väga alustav: kui paneb ta magama, jääb tal üks kõrv rippu, käpp vajub kõhule... Laps võib taile anda igasuguse asendi, ta otsekui elustub lapse kujutluses, temaga on juba huvitav juttu ajada — karu võib ka sõnakuulmatu olla, teda tuleb karistada või kiita. Nisuguse mänguasja ja lapse vahel tekib kohe kontakt, armastus sõbraliku karvase loomake vastu.

Meil õnneldakse isegi nukul rii- ded selga kinni, võttes tütarlapselt võimaluse nuku lahti riietada, magama panna, talle selga ajada teist, ema abiga õmmeldud kleiti, jne. s. t. võetakse lapselt võimalus tegutsemiseks, praktiliste töövõtete omandamiseks, oma fantaasia arendamiseks. Kavalaid rahvalikke mänguasju, mis taibukust arendavad, lihtsaid ja tarku mänguasju pole üldse müügil.

Agas kuidas kujundatakse lauamänge? Kaupluste riulitel seisavad reas üksluised hallid karbid. Nisugustes karpidesse kõlbab panna ainult tarvitatud naelu või muud kodust pudipadi, kuid neis on ju ometi laste mänguasjad!

Mänguasjade väljalaskmisege tegeleb hulk igasuguseid ettevõtteid. Nähtavasti puudub siin üldine planeerimine, hulgalt ja kvaliteedilt vajalik tooraine, kunstiline juhtimine.

Mulle tundub, et oleks väga kasulik korraldada üleliiduline mänguasjade näitus. Ma ei mõtle mitte „mänguasjade paraadi“, mitte unikaalsete eksponaatide näitust, vaid niisugust näitust, mis piltlikult näitaks, mida meie kauplustes müüakse ja mida võiks müüa, kui tootmine oleks hoolikamalt korraldatud ja suured ning väikesed organisatsioonid sellele küsimusele tähelepanu osutaksid. Nisuguse näituse konkreetne, asjalik arutelu võiks aidata seda valusat küsimust lahendada.

On olemas vanasõna: „Jutt on ruttu räägitud, tegemine võtab aega.“ Meil on juba küllalt räägitud ja kirjutatud halvast olukorrast mänguasjade tootmises. Räägitud ja kirjutatud... tegutsemiseni pole jõutud. Aeg on seda külmuspunktiist välja nihutada. Meie lapsed vajavad värviküllast, võlvat, tarka mänguasja.

N. Zukov

„Laurits“ kuuldemänguna

Kahtlemata väärib märkimist juba alnukski fakt, et Eesti Raadio esitab mõni aeg tagasi kuuldemänguna August Kitzbergi draama „Laurits“. Ja seda enam, et ükski meie vabariigilist teatrit ei ole seda klassikapärandi hinnatavat teost seni veel teatrikülastajale tutvustanud.

„Lauritsas“, oma ainsas linnaelu käsitavas draamas, heidab kirjanik pilgu jõuka kodanluse telgitagusesse ning paljastab kodanluse kiskjalseloomu. Ta näitab, et paljude seltskondlike postitsoonide ja jõukuse rühkide lugupidav kodanike jõukuse alusepanijaks on olnud sotsiaalsed kuriteod. Koos „rikkaksõlmise“ probleemiga paljastab kirjanik võitlust linnavolikogu valimiste ümber. Tolmitakse näilikult rahvuslikel motiividel, kuid sisuliselt loodetakse ja arvestatakse sellest võimaliku kasu. Teose peamine väärtus on teravas sotsiaalses kriitikas. Reas satiirilises värvis joonistatud kunstilistes kujudes — vabrikantides, ettevõtjates, advokaatides ja üliõpilastes — näeme kirjaniku suhtumist eesti kodanlusesse.

Teatavasti ei saa iga draamateost, mis on eeskätt mõeldud teatrilavale, veel sobivaks pidada raadio jaoks. Juba ajaline ulatus, samuti tegelaste suur arv võib muutuda takistuseks. Oluliselt muudatusi tingib juba raadiospetsiifika — tuleb ju arvestada ainult kuulimist. Kuid sellest hoolimata peab kuulajani jõudma autori mõtete rikkus, karakterid peavad ka raadiokuulajale avanema nilsama sügavalt, nagu neid näeme näitlejate kehastuses teatrilaval, kus nende käsituses on hoopis rohkem väljendusvahendeid.

Kõik see asetab suuri nõudeid kuuldemängu seadele, näitejuhile ja näitlejale.

Näitejuht Enn Toona poolt raadio kuuldemänguks seatud A. Kitzbergi „Lauritsat“ võib selle poolest pidada põhiliselt igati kordalainuks. Kuuldemängu autor on klassikasse suhtunud piteeditundega ning teatav kontsentratsioon, mis on saavutatud tähelepaneliku käpimise teel üksikute repliikide ja mõningate lausete ümberasetuse kaudu, ei muuda tegelaste karaktereid ega autori mõtteid. Mõnevõrra ebaselgeks jääb ainult jõuka majadomaniku Mattias Luige ning hangelaja Küsslaugu vaheline stseen, millest ei selgu nende endine vahekord nii reljeefsel kui teostel.

Siin on ilmselt kahe silma vahele jäänud Küsslaugu repliik, milles ta selgelt vihjab oma teenetele: „Punast krossi te ei anna? Kelle läbi, kelle läbi olete selle varanduse saanud, millest mulle need nürused kaheksa tuhat andma peate, häh? Kelle läbi?“ Muidugi hiljem selgub, mis osa Küsslaug Mattias Luige elus on mänginud, kuid selle selge väljajoonimine on juba i vaatuses oluline. Küsslaugu abiga sal Mattias Luik rikkaks. Nüüd tahab ta temast vabaneda, et ekspluataatorlikul teel jõukust suurendada. Esmalt rikkus, — varanduste järel voorus! Sel pinnal areneb teose konflikt ning sel pinnal võitleb kaks jõudu ka endise mõisa puusepa Mattias Luige hinges. Ta ei suuda lahti ütelda

Küsslaugust — raha võim hukutab ta. Mõnevõrra on liialdatud ka Elvire ja Marta dialoogi käpimisega. Kuulajale oleks silski oluline teada, et Elvire ei olnud mingi rikka mõisavalitseja tütar, vaid ta oli sunnitud endale ise ülalpidamist teenima.

Üldiselt teostuselt on kuuldemäng tervikuna õnnestunud. Stseenid tegeluse arengus on lihtsustatud, kuid selgepiirilisel, järjest kasvava pingega. Õnnestunud on kasutatud heliefekte. Kuid kuuldemängu peamine õnnestumine on see, et näitlejatest, nende osa arengujoone mõistmisest ja teksti mõtestamisest. „Lauritsas“ esitus oli ka selles suhtes võrdlemisi ansambliühine ja andis mitmeid õnnestunud osatähti. Lähimõeldud kuju lõi R. Nuude Mattias Luigena. Näitleja andis hästi edasi tema viljatuid püüdeid välja rabelda alustust ärist, kuid samal ajal oli tunda, kuidas see seltskond, kuhu ta kuulub, avaldab oma mõju. Ilmekate karakteritena jäävad meelde A. Suurorg ehitusmeister Sengelmanni ja A. Hõimre vabrikant Kruusmanni osas. Need on jämedakoelised, kindlalt raha võimu tunnetavad tüübid, kes trügivad linnavolikogusse ja seltskondlikele postitsoonile. Näitlejad olid tabanud nende iseloomu andmisel häid intonatsioone, mis andsid neile kujudele mahlaka satiirilise värvil. Hea oli kuulata V. Ratasseppa liberaalse intelliigendi, ajakirjanik Kikkajoni osas. Tema protest kodanliku ühiskonna vastu on aus, kuid samal ajal jõuetu. On ju Kikkajon üksik idealist, kes ei ole suuteline midagi parandama ega väljapääsu näitama. Suure elamuslikkusega esines Mattias Luige naise Elvire osas Aino Talvi. Kui napp tekst, kuid kui palju andis näitleja! Hea oli ka Evi Rauer Marta osas. „Lauritsas“ kõige selgem ja värvikam osa on vana agent Küsslaug. See on südamestunnetusega, libe ja ilge äriteja, kes on valmis kõikeks. Selles osas esines Ruut Tarmo. Tarmo Küsslaug on peamiselt jõhker ja enesekindel, kuid ta peaks olema ka äärmiselt kaval ja lipitseja, et mähkida teisi oma võrku. Kõike seda oleks võinud anda hoopis mitmeplaanselisel, rikkalikumate intonatsioonidega.

Tahaks veel juhtida tähelepanu ühele asjaolule. Tihti esineb kuuldemängudes stseene paljude tegelastega. „Lauritsas“ on neid kaks — esimeses vaatuses — koosviibimine Luigede korteris ja III vaatuses valimiselele koosolek. Siin kõnelevad näitlejad läbise, on vaheleühendeid, karjumist, naeru. Siin tuleks näitlejail esineda plust tagasihoidlikumalt — mõõdundega. Pingutamise, mis muutub harjumuseks, muutab häält, ning kuulaja ei saa aru, kes räägib. Kuulaja tahab aga teada, sest muidu ta ei saa teostest aru ning kaotab huvi. Seda tuleks edaspidi arvestada.

„Laurits“ kuuldemänguna on Eesti Raadiol tubli saavutus. Jääb loota, et seda näeme varsti ka teatrilaval. Tuleva aasta alguses on ju August Kitzbergi 100. sünniaastapäev,

E. Link

IX RAHVUSVAHELISEL MUUSIKA, DRAAMA JA KINO FESTIVALIL EDINBURGHIS

Edinburghis jätkub rahvusvaheline muusika, draama ja kino festival. 26. augustil demonstreeriti viimse koha täidetud kinoteatris „Cameo“ nõukogude filmi „Truuduse proov“, mis äratas suurt tähelepanu. Ajalehed avaldavad filmi kohta heakskiitvaid retsensioone, kuid ka kriitilisi märkusi. Näiteks ajaleht „Scotsman“, märkides

näitlejate head mängu ja värviliste võtete kõrget kvaliteeti, avaldab arvamist, et tervikuna on film alpool Nõukogude kinematograafia võimalusi, kes „on andnud palju tähelepanuväärseid ja sügavaid kinokunsti teoseid“.

Sügavat muljet avaldas vaatajaile Jaapani film „Hiroshima lapsed“.

Meie maa teatrite loomingulistest plaanidest

Moskva Lenini-nimeline Komsomoli Teater valmistab ette etendust nõukogude noorte tahtjõust ja kangelaslikkusest — „Mehisus“. Dramatiseeringu V. Kellinskaja romaani järgi on teinud teatri näitejuht I. Murzajeva. Seejärel lavastab teater I. Tšekini näidendi noortest meremeestest ja A. Gladkovi näidendi noore nõukogude helilooja loomingulisest saatusest.

Teatri repertuaari on võetud N. Venksterni dramatiseering „Kaotatud illusioonid“ (Balzac'i järgi). Juba terve aasta töötab teater Shakespeare'i näidendi „Nagu teile meeldib“ lavaletoomiseks. See on esimene Shakespeare'i näidendi lavastus selles teatris.

*

Ukraina teatrid valmistavad uue hooaja avamiseks. I. Franko nimeline Akadeemiline Ukraina Draamateater alustab hooaega A. Korneitsuki näidendiga „Tiivad“. Kavatakse lavale tuua ka V. Suhhodolski näidend „Arseenal“, mis jutustab Kiievi töölise ülestõusust 1918. a. natsionalistliku keskraada vastu. Teater lavastab V. Minko uue komöödia „Vaikimine keelatud“. Selle näitejuhiks on B. Balaban.

Lesja Ukrainka nimelise teatri kollektiiv avab hooaja Tšehhovi „Kolme õega“. Ettevalmistusel on uues autorireaktioonis A. Korneitsuki „Eskadri hukku“ ning A. Rževski ja M. Katsi „Oleko Dundits“. Peale selle töötab teater koos ukraina dramaturgi L. Smiljanskiga tema näidendi „Punane roos“ kallal. Näidendi keskseks kujuks on ukraina luuletaja ja ühiskonnategelane Lesja Ukrainka. Kavatsusel on lavastada A. Afinogenovi näidend „Oma laste ema“ ja poola kirjaniku G. Zapolska näidend „Pani Dulski moraali“.

T. Ševčenko nimeline Harkovi Ukraina Draamateater näitab vaatajaile G. Nikolajeva ja G. Radzinski „Esimest kevadet“, Puškini-nimeline Vene Teater — A. Afinogenovi näidend „Moskva-Kremli“ (I. Štoki ümbertõttus).

M. Zankovetskaja nimeline Lvovi Ukraina Draamateater ja M. Gorki nimeline Dnepropetrovski Vene Draamateater valmistavad ette N. Pogodinini „Kremli kelli“. V. Tškalovi nimeline Nikolajevi Draamateater töötab lavale A. Korneitsuki näidendi „Tõde“ ja Donetsi noore kirjaniku F. Volnoi näidendi „Armastuse mõõdupuu“.

Ettevalmistused uueks hooajaks

Eesti NSV Riiklik Vene Draamateater annab praegu külasitendusi Kallinins. Kuid ühtlasi jätkub kollektiivis ka külasitenduste perioodil töö uute lavastuste ettevalmistamisel.

Esimena on teatril valmimas Viktor Rozovi komöödia „Onn kaasa“ lavastus, mis käsitleb nõukogude noorte elu. Näidendi lavastab S. Tinkov, dekoratsioonid on kunstnik F. Vorotnikovilt. Uuslavastuses on kaastegevad V. Fjodorova, näitlejad I. Savuskan, V. Sirin, V. Jermolajev jt. Järgmise uuslavastusena on teatril käsil A. N. Ostrovski näidend „Kaasavaratu“. Lavastajaks on V. Akinfijev, dekoratsioonid kunstnik G. Štšukinilt.

Praegu käivad teatrikollektiivis proovid ka G. Skulski näidendiga „Peeter Sipa katsumused“. Näidendi lavastab teatri peanäitejuht N. Lange. Kunstiline kujundus on teatri peakunstnik J. Mendkovitsilt. Lavastuses on kaastegevad V. Arhipenko, J. Vlasov, M. Zahharov jt.

Esietendus uuel hooajal

Esimese uuslavastusena esietendub V. Kingissepa nim. TR Draamateatris turkmeeni näitekirjaniku Hussein Muhtarovi komöödia „Lõbus küllaline“. Komöödia tegevustik viib meid kaugesse Ašhabadi, ehitustrusti juhataja Nazar Salihovi majja. Salihov oli kunagi tubli töötaja, kuid on nüüd kaotanud kohusetunde. Ta tegeleb vähe trüsti juhtimisega, veedab aega pidutsemise ja jahikäimise. Sellise hooletu juhtimise halvad tagajärjed paljastatakse ajalehebrigaadi poolt ning tal tuleb kokkupõrkeid oma poja Batõriga, keda õhutab iganditega võitlusse astuma arukas neiu

Dzeren. Salihovil avaneb võimalus pääseda suurematest ehameeidivustest tehtud vigade ausa ülestunnistamisega, kuid ta läheb oma sõbra Klõševi mõjul teist teed ja asetab end raskesse olukorda.

Komöödia, milles leidub hästi väljajoonistatud karaktereid ja lõbusaid situatsioone, on lavastanud A. Šarev. Kaastegevad on H. Laur, A. Eskola, V. Alek, L. Blumer, I. Ever, F. Malmsten, A. Mägi, O. Tinn, L. Tubin ja K. Välle.

Pildil stseen lavastusest: (vasakult) Batõr (A. Eskola), Salihov (H. Laur) ja Oqubire (K. Välle).

„Mosfilmi“ paviljonides

„Mosfilmi“ paviljonides on käimas pingeline töö: noored kinematografistid loovad paljusid uusi filme, mida stuudio kavatseb käesoleval aastal välja lasta.

Noor režissöör N. Figurovski filmib oma stsenaariumi järgi filmi „Jutustus agronomist“ (G. Nikolajeva teose järgi). S. Samonov, kes hiljuti ekraniseeris Tšehhovi „Hüpiku“, loob filmi „Kivine süda“ (A. Kapleri stsenaarium). Selklusfilm „Tuli metsas“ lavastab E. Braginski stsenaariumi järgi J. Võišinski, J. Ozerov lavastab filmi „Esimene lumi“ (T. Ština stsenaarium).

„Tulevane film“, räägib J. Ozerov, „jutustab koolist tootvale tööle läinud noormehe karakteri kujunemisest. Moraalne ebakindlus, äärmeline perekonnast ja koolist, raske, Andreile harjumatu töö ehitusel, esimene armastus ja lõpuks terve, ausa põhiloomuse võit — selline on lugu, mida me tahame filmis näidata.“

Andrei Gorjajevit mängib noor näitleja L. Haritonov, kes mängis Boris Gorikovi osa („Mehisus kool“). Filmis mängivad ka N. Rumjantseva, R. Makagonova, K. Sorokin ja teised.

Tööjõureservide kunstilise isetegevuse on pühendatud värviline film „Õnnelik noorus“, mida filmivad režissöörid S. Gurov ja E. Rjazanov. E. Rjazanov on lõpetanud Kinematograafia Instituudi; ta on loonud mitu dokumentaalfilmi, oli üks „Sahhalini saare“ režissööre. „Õnnelik noorus“ on tema debüüt kunstiliste filmide alal.

Uue filmi kangalasteks on Lenini-gradi, Aserbaidžani, Moldovaavia, Usbekistani jt. tööjõureservide kunstilise isetegevuse kollektiivid. Peaosid etendavad

vad kooliõpilased ja tööstuskoolide õpilased.

Helilooja S. Voronov, samuti tööstuskooli kasvandik, on kirjutanud filmile kaks laulu: „Ma käisin Bukarestis“ ja „Sõduri valss“.

Laia ekraani jaoks luuakse spetsiaal-ne lühimetraažiline variant, milles näidatakse kõige huvitavamaid kontsertnumbreid.

Mehhiko patriootidest, kes võitlevad oma kodumaa rahvusliku sõltumatuse eest, jutustab film „Mehhiklane“ (režissöör V. Kaplunovski). Filmi loojate hulgas on noor operaator S. Polujanov. Fernandez Ribera osa mängib näitleja O. Strizenov.

„Mosfilm“ ekraniseerib mitmed näidendid. Kõige väljapaistvam neist on „Othello“, mille stsenaariumi kallal pikemat aega töötas režissöör S. Jutkevits. Ta uuris tragöödia teatrilavastuste ajalugu, et nõukogude ja maailma šekspiroloogia uusimate seisukohtade alusel luua kunstiteos, mis sügavalt ja õigesti edasi annaks inimkonna kultuuri ühe suurima mälestusmärgi kogu väärtuse.

„Othello“ filmimisgrupp sõitis nüüd lõunasse, kus filmitakse Küprose kindluse ning Famagusta sadama, tänava ja väljaku stseenid. Osades esinevad: Othello — NSV Liidu rahvakunstnik S. Bondartšuk, Desdemona — noor näitleja I. Skobtsova, kes tänavu lõpetas Moskva Akadeemilise Kunstiteatri kool-stuudio, Jago ja Cassio — Nõukogude Armee Keskteatri näitlejad A. Popov ja V. Šošinski. Operaator J. Andrikanis, Kunstnik V. Dorrer.

Juhan Sütiste sünnikohas

Ega see kirjandushuvilisele üldsusele seni veel avastamata kirjanduslik koht kaugel olegi — siinsamas ülikoolilinnas küllale Tähtveres, vaevalt veerand tundi autosõitu mööda siledat Põltsamaa peale pöörduvat maanteed, ja juba me olemegi laane rüpes, mida mitmeid inimpõlv on valitsenud Kure talu metsavahid.

Nagu mäletavad Juhan Sütiste õed, olnud esimeseks metsavahiks siin luuletaja vanaisa Kottep Schütz. Saksaipärase vanaisa nime toonud mõistat kaasa üks toapoisina parunilt teeninud esisaid, kes saanud hiljem härralt vlististi kingitusena metsade hõlmas asuva Kure kandikoha ning armastanud Mõisa eeskujul ka oma lastele panna saksaipäraseid „peeni“ nimesid. Tõenäoliselt oli see luuletaja vana-isaks Aleksander, kelle pojad on kandnud nimesid Gottlieb, Georg ja Aleksander, nagu teab pajatada Tartu Maarja koguduse personaalarmaat. Gottlieb-Kottep Schütz oli olnud suur lastepere, mainitud kirikuraamatuse on kantud kuue poja ja kahe tütre nimesid: kuid peale viimaste kaksikütlar-de olevat veel sündinud üks tütar. Luuletaja isa ongi üks neist Kottepi lastest, tema viies poeg Mikkal, kes on sündinud 1862. a. ja 28-aastasena näinud samast Tartu lähedalt Ropkast pärineva Helene Elisabeth Moosese. Kuna väikesse talu peremehe ja metsavahiameti pärjajaks võis jääda vaid üks poegadest, missugune eesõigus tava kohaselt langes vanimale — Vidrikule —, siis tuli teistel tööd ja leiba

minna otsima mujale, nagu laulab selles Sütiste isegi:

Kuut venda siin kasvatas metsade küik,
kuni käimiseks võtsid kõik jalgu.
Viis noormeest vaestena läksid siit
ja kuues jäi pärjajaks talu.
Nii terve pesakond lahku löi,
ja kõigil oli muresid liialt.

Luuletaja isa oli kätte õppinud puusepa-ameti ja rändas koos perega ümberkaudseis küladest töötõtsingul ringi, ehitades külaameestele laitu ja attu, kuid mitte põlates ka väiksemat nokitsemist, nagu vankrite, regede ja puust tööriistade valmistamist. Ema rühmas aga isa teenistusele lisa teenida põllutöölises ümberkaudsete suurtalude nurmedel. Enne vastse aastasaiga algust kuvasid aga töötasid ja elutingimused üsna kitsaks, nii et tuli otsida peavarju isakodust:

Mu isa pere veel korra töid
eksrännakuid tagasi sila

Kuna talu juures oli niigi kitsas, asus Mikkal oma naise, kahe tütre ja ühe pojaiga elama ünepoollisse sauna, kus siis kahekümne kaheksanda lehekülje kui pööras läind sajandi viimane küu, sauna ilmus kiskendav võõras — poeg teine, uus kodaniku linn.

Seda luuletaja sünnisauna vaatama me sõidamegi. Olles „rohtukasvanud radadest“ leidnud üles selle õige, mis pöörab suurelt teelt ära vasakule võsastikku, olemeigi paarisaja-meetrilise metsateel hüplemise järel niikaugel, et

Mets paremal tükkldeks laguneb
koost ning algavad niidud ja salad.
Siis touseb rügis kui valendav voog
ja põldude keskei on talu.

Osa nurmi kuulub siin kolhoosile. Parajasti töötab siin asuvatel juurviljapõldudel rohimisel rohkesti rahvast — kuuldavasti maale appi sõitnud šefluskitiise töötajad. Metsavahitalu ise jääb pooleldi kiinka varju. See talu juurde viivast teest pooleks lõigatud seljandik, kus kasvab kuuski, leppi, tooni ja paar kaskegi ning keskel lagendamal platsil mustendab hiljutise jaanitule ase, ongi luuletaja lapsepõlve mängude maa:

Siit Kuremäel talvilt hangede tipp
me keigud viis vuhinal alla,
Vatt lehvib järel kui tuulelipp,
kõlm näpistas pöske ja jalga.

Nii nagu Palamuse koolimaja tagant alla oja juurde viiv kallak pole hoopiski nii järsk ja kohutav, nagu võiks arvata Lutsu „Kevadest“ Pauvere koolipoiste õnnetu reesõidu järgi, nii nagu tegelik Tammsaare talu moodustav soosaar ndib hoopis lamedam ja väiksem „Tõe ja õiguse“ Vargamäe väljamäest, nii ka Kuremägi on Sütiste värsidest meie kujutluse keskinud hoopis kõrgemana kui ta tegelikult on. Aga eks lapsepõlves ole meile ikka paistnud kõik mäed hästi kõrged ja orud kole sügavad! Ja mis sellest, kui nad hiljem näivad meile vähem järsumatena — meie elus ja kirjanduses on nad sellest hoolimata etendunud asendamatu osa. Eks just siin Kuremäel peale muu puutunud Sütiste kokku esmakordselt ühiskondlike liikumiste puhanguketa, mis nii teravalt sõõbisid kord lapse mülli, et ta suurena seda korduvalt värsides on meenutanud:

Ent sõites korraga valkisid suud
ning pörus me maapäline taevass. —

kui viienda aasta küünlakuus
siit kaasakad mõõdusid Laeva.

Ja eks siia Kuremäele paistnud nood võrgutavad innatuled, mida nii poeetiliselt on kirjeldanud Jaan Kärner, kuiigi viimasele tema Elvamäle hõõgus see kuma hoopis nõrgemana kui siia Tartu linna külje alla. (Ja otsekui selle linna tuledle läheduse kajastusena on Sütistest algusest peale saanud hoopis suurem linnalaulik, elurõõmsate töötavate tänavate trübaduur, kui ealeski Kärnerist, kelle poeesiast kõlab ikka leitmotiivina läbi metsade üksinduse nurkus.)

Kuigi Kure on metsavahikoht, pole ta hoopiski igalt poolt piiratud sellise süinge soode ja metsade rüngaga nagu Vargamäe oma üksinduses, mida lohutab vaid kaugelt üle laane latvade vilksatav Järva-Madise kiriku tornitipp. Ei, peale liiglaste linna tuledel küünlav Kuremäele ka naabertalude suitsud. Siinsamas, põiki üle põllu mõnesaja meetri kaugusel külitab rühm halle hoonekogusid — Kulli talu, metsa taha paari kilomeetri kaugusele jääb Vanaaseme tellistehas ja Issaku talu, kus ka Sütistel on tulnud paar lapsepõlveaastat veeta, kui „jüripäeval saunaga vahetus saun“.

Kure ise on aga tüüpiline Lõuna-Eesti talu oma neljamurgelise õuega, kus ümber paiknevaist hoonetest on juhtiv koht pikal, talli ja rehelusega elumajal. Vasakul, vürava poole jääb karjalaut, paremale poole õue puhtamasse külge, kus loatavad lõhnu peenratilid ja jaasmäidid ja mis on looma-de eest eraldatud pistandtaraga, poeb pärnade ja kaskede alla vilusse varju väheldane ait. Elumaja vastas, all sooserval vana kooguga kaevu kõrvale

asub poolviltu tavalisest suurem saun, üks kutsuvalt pööratud õue poole. Ka aknaid on sel hoonel tavalisest rohkem, kummaldi küljel kaks ja kõik isegi kuueruudulised, nii et sauna väljanägemise annab hoonel peamiselt tema madalus.

Astunud läbi eeskoja, avame ukse edasi ja satume nõgistunud seintega saunaruumi. See ongi luuletaja sünnikoht, siin mõõdusid ta esimesed elupäevad. Hiljem on aga elatud kõrvalasuvais, paremat kätt asetsevais saunakambreis. Need on kaks tülakest, madalaleist, üheaknalist tahmunud seintega ruumi. (Ent niidud on nendegi ilme muutumas: parasjagu teostatakse kambreis remonti, ehitatakse uut ahju ja soojamüürit — sauna kasutatakse ka praegu elamiseks.)

Siin siis veetis suure osa oma lapsepõlveaastatest üks eesti esileküündivamaid luuletajaid:

Sit tahmased aknast vaatlesin laant
ning kõledaks raagunud kaskid.
Siit nägin, kui vend üle heinamaa
tuulerrattaid minema laskis.

Siit pärinevad luuletaja esimesed mõltestused, mis, põimudes hiljem ta mitmesugustesse värsidesse, on andanud tal luua mõjurikkaid, elamuslike pilte ja kujundeid. Seistes siin ohtakeses hämaras saunakambreis, meenub võrratu lihtsusega sõnastatud Sütiste lapsepõlve mälestuskild mõisnike jahist jõulu eel:

Tillukene lamp on me saunas
nõgises.

Väikene aken. Sääli taga mühisevad
puud.

Täna pime on, täna ei ole kuud.
Hingusent ideaalid ei ole võibese.
— Ema, mispärast peetakse jahti?
— Poeg, et looma kätte saada.
— Aga miks tapetakse looma?
— Ruma, siis saaks looma.

Muusikakooli õpetaja märkmed

Viimasel ajal, eriti aga käesoleval aastal, on korduvalt juttu olnud muusikalise propaganda tõhustamisest ja rahva üldise muusikalise taseme tõstmisest kontsertide arvu suurendamise, kontserditegevuse laiendamise ja mitmekesistamise, muusikaliste raadiosaadete kvaliteedi parandamise abil. Seda on tõesti väga vaja.

Nagu teada, algab aga igasugune kasvatus juba varasest nooruseast, muusika alal sellest ajast, kui laps hakkab koolis õppima. Üldise muusikalise taseme tõus on siin suur osa täita meie koolidel, kust võrsuvad tulevased heliloojad ja interpreedid, koorilauljad ja orkestrandid. Nii et, kui me räägime rahva muusikalise taseme tõstmisest, siis eelkõige peaksime alustama meie üldhariduslike koolide laulu ja muusika õpetamise parandamisest.

Vastuvõtteksameid Tartu Muusikakoolis mitme aasta jooksul jälgides paistavad silma korduvalt puudused sisseastujate juures. Näiteks kontrollides, kuidas sisseastujad tunnevad muusikapalu ja peamiselt laule, selgus, et väga vähesed tunnevad populaarseid eesti rahvalaule ning meie heliloojate laululist „raudvara“. Esines niisuguseid kurioosume, kus „Samaara linnakest“ peeti eesti rahvalauluks! Nisugused laulud, nagu Miljutini „Lenini mäed“, Ojakääru „Rannakolhoosis“, olid kõigile tuntud, rahvalaule aga ei tuntud. Muidugi on hea, et neid rahvalikke laule tuntakse, halb on aga see, kui oma rahvalaule ei tunta!

Kes on selles süüdi? Küsimusele, mis koolis laulutundides viimasel ajal tehti, vastati sageli, et peamiselt õpiti laulupeo laule. samuti ka mõningal määral noodikirja, mõni õpilane vastas ka, et neil lauluõpetajat üldse polnud, mõnel pool asendati kevadel eksamite eel laulutunde teiste tundidega ja üks õpilane ütles, et õpetaja pole ise osanudki laulda!

Kuidas võivadki noored meie rahvalaulu tunda, kui koolis õpitakse neid harva ja raadiosaadetes kuuleb neid samuti vähe. Räägime palju rahvuslikust muusikast, helikeele rahvuslikust alusest, rahvalaulu infatatsioonidest, kuid kõige selle tõelist alust — rahvalaule elavas ettekandes — kuuleme harva.

Ma ei taha öelda, et kõigis koolides lauluõpetuse olukord on halb; meil on aga veel palju koole, kus suhtutakse laulmisel kui telsejarglulisse õppeainesse ja kui teistes õppeainetes, eriti neis, milles on üleminekuksamid, nõutakse ranget õppekavast kinnipidamist, siis laulutundidega on lugu täiesti korast ära. Oleks hea, kui haridusministeerium kontrolliks lauluõpetamist koolides koolides ja kontrolli tulemustest najal tehtaks koolides kokkuvõtteid, selgitataks vigu ja puudusi, tehtaks vastavaid järeldusi ja organiseeritaks abi andmist.

Kuna meie muusikaõppeasutused ei suuda anda küllaldaselt lauluõpetajaid koolidele, siis peavad siin appi tulema järjekindlalt korraldatavad kursused, mida võiks organiseerida muusikakoolide juures.

Kõrvuti klassilaulmise, noodilõpetuse ja koorilauluaga on väga tähtis töö kooliorkestrite ja -ansamblitega, milles andekail noortel on võimalik arendada oma mänguoskust. On hea, et üha suuremat rõhku pannakse eesti rahvapilliorkestritele, kuid ei tohi unustada ka keelpillide — mandoliini ja kitarriorkestreid. Millegipärast on need pillid meie muusikaringides nagu põlu all, need pole „rahvalikud“. Kui paljudele muusikail need on olnud aga esimesteks instrumentideks, mil-

lega alustati muusikuteed! Mandoliinilt on hiljem kergem üle minna ka viulimängu õppimisele.

Samuti vajab suurendamist puhkpilliorkestrite arv (seda eriti keskkoolide ja tehnikumide hulgas). Puhk- ja keelpillimängijate olemasolu korral saab koolis juba sümfoniettorkestri moodustada, mis võimaldab üsnagi mitmekesist muusitseerimist. Praegu eksisteerivad koolides rohkem isevoolu teed võrsunud nn. „estraadiorkestrid“, mille sildi all mängitakse sageli pesu-ehtsat „bugi“-muusikat. Meie koolide lauluõpetajad seisavad aga asjast kõrval — kuulevad, näevad, on valit ega vaevagi end muusitseerimishimuliste noorte suunamisega.

Korrigeerimist vajavad meie muusikaõppeasutuste koorijuhtimisosakonnade õppekavad. Liig vähe tähelepanu pööratakse seal mitmesuguste orkestri-instrumentide tundmaõppimisele. Kui aga selline lõpetaja asub tööle kooli, siis ei oska ta, kuna ta instrumente ei tunne, orkestriga midagi peale hakata, rääkimata pala instrumenteerimisest kohapealse orkestri koosseisule. Hädavalalikud oleksid meie õpetajasperelale käsiraamatud, millest saaks juhendeid koorijuhatamise kohta, samuti juhendeid tööks orkestriga.

Omaette küsimuseks on muusikakoolide lõpetajate tööle suunamise komisjoni tegevus, kus esineb imelikke vigu. Näiteks käesoleval aastal andsid Tartu muusikakoolide lõpetajad-koorijuhid, kes õppisid muusikalise kasvatuse meetodikat, praktikatunde üldhariduslike koolides, ühe sõnaga, said vajalikud teadmised ja oskused õpetamiseks koolis, suunati aga tööle rahvamajadesse ja kultuurimajadesse. Ent lauluklassi lõpetajatele, kes ei ole koolis üldse koorijuhatamist ega ka muusikalise kasvatuse meetodikat õppinud, kes polnud elus ühtki tundi andnud, pakuti kohta üldhariduslikes koolides!

Väga tähtis on laulmise õpetamisel hääleesade. Kuid asjatundmatu lauluõpetaja hääleesade koolides on meie lauljate tuleviku kõige kurjem vaenlane. Et meil seetõttu noorte inimeste hääli juba varakult rikutakse, seda näitavad „ärarauldud“ häälitga muusikakooli sisseastujad. Forsseeritud karjumiase asemel võib asjatundlik õpetaja oma õpilast hääle murde eas kasutada kas või orkestris, s. t. tema muusikaalist kasvatust palju otstarbekamalt suunata.

Meil on palju kirjutatud muusikaõpetamise taseme tõstmise vajadusest pedagoogilistes õppeasutustes. Näib, et mõningaid järeldusi on juba tehtud. Pedagoogilise Instituudi juures avatud laulu- ja kehalise kasvatuse õpetajate osakond, kuigi see muusikakeeles on imelik ja „juhuslik kokkubotitus“ (laulmine ja kehakultuur), peaks asjasse mõningat panemist tooma.

Ja nüüd ühest suguli mitte telsejarglulise küsimusest, mis puudutab eriti suuremate linnade ja keskuste koolide lauluõpetajaid. Miks käib kontserditel nii vähe õpilasi? Miks ei suuna lauluõpetajad nende tähelepanu, äratades huvi nõukogude muusika, klassikute teoste ja ka rahvaloomingu rikkute vastu?

Noorus on väga vastuvõtlik. Koolides kindlailmelisele muusikalisele kasvatusele aluse panemisel võime kindlad olla, et meie muusikakultuuri tase tõuseb. On tõesti viimane aeg kõrvaldada kõik puudused koolide lauluõpetuses. Selleks peavad meie hariduselu juhtivad töötajad rakendama rangetam kontrolli ja organiseerima kiiret abistamist.

A. Allikvee

Välismaa kirjanduselu

DICKENSI OTSESE JÄRELTULIJA RAAMATUD

1939. aastal avaldas Dickens lapse-lapselaps Monica Dickens oma esimese raamatu — romaani «Kaks kätt». Selles kujutas 24-aastane kirjanik oma elutarkust ajast, millal ta pärast paljusid kohavahetusi oli sunnitud minema majateenijaks.

Mõni aasta hiljem avaldas ta veel romaani «Kuu oli madalal».

Sõja ajal jätkas Monica Dickens kirjutamist. 1953. aastaks oli temalt ilmunud mitu raamatut. Üks neist — «Joy ja Josephine» — mis ilmus 1948. a., jutustab leidlapse saatusest.

Mõned tema teosed on autobiograafilise iseloomuga, nagu näiteks «Ode Dickens. Aasta minu elust», milles kujutatakse tagala elu selle raskustega teise maailmasõja ajal; raamatu peakangelaseks on meditsiiniline öde.

RUSTAVELI UNGARI KEELES

Hiljuti ilmus ungari keeles uus tõlge gruusla klassiku Sota Rustaveli poeemist «Kangelane Ilgrinahas». Tõlkijaks on Sandor Veres. Rustaveli poeem ilmus ungari keeles esmakordselt XX sajandi alguses ja oli suureks kirjanikusündmuseks. Kuid sellel tõlkel, mille tegi Bela Vikar, oli mitmeid puudusi. Ta ei andnud edast Rustaveli stroofi rütmilist omapära. Uus tõlki ja on püüdnud edasi anda kõiki originaali rütmilisi iseärasusi.

Raamat on illustreeritud tuntud ungari kunstniku Mihaly Zicsl (1827—1906) joonistustega.

FILM EMILE ZOLAST

Biograafilise žanri meister kinokunstis režissöör Jean Vidal, Balzac'i elule ja loomingule pühendatud filmi autor, on loonud uue dokumentaalfilmi «Zola elu». Sellele filmile määrati Jean Vigauult' preemia, mida kino alal peetakse samaväärseks Goncourt'i preemiaga, mis antakse kirjanduse alal.

WILLIAM DU BOIS' UUS ROMAAN

Doktor William Du Bois', Ameerika ühe vanima kirjaniku (ta on praegu 87-aastane), ajaloolase ja luukirjanduse teoste autori nimi on nõukogude inimestele hästi tuntud.

Ajakirja «Masses and Mainstream» teatel on Du Bois lõpetanud uue romaani «Mansarti katsumused». Selles suurs romaanis (käskliri on üle tuhande lehekülje paks) kirjeldatakse neeger Tom Mansarti elu Ameerika Ühendriikides. Raamat käsitleb pikka ajavahemikku — kodusõjajärgsetest aastatest kuni 1950. aastani.

FRITZ JENSEN JA TEMA VIIMANE RAAMAT

Nagu ajalehtede sõnumelst teada, hukkus Bandungi konverentsi eel Tšiang Kai-ši agentide poolt organiseeritud diversiooni tagajärjel lennuk. Hukunute hulgas oli ka austria ajakirjanik Fritz Jensen, kes viimast aastalt töötas korrespondendina Ida-Aasia maades. Jensen oli tuntud veendunud antifašistina, kes võitis osa Hispaania sõjast aastail 1936—1939. Mis põhjusel läks austria arst ja ajakirjanik Aasiasse? Jensenil enda sõnade järgi saabus ta 1939. aastal Hiinasse, «et leida seal loogilist jätku võitlusele, mis ajutiselt katkes Hispaania kodusõja lõppemise tagajärjel». Hiinas veedetud kümne aasta töö tulemusena ilmus raamat «Hiina võidab», mis avaldati Viinis 1949. a. Varsti tõlgiti see viide keelde. 1950. a. ilmus raamat Moskvas vene keeles.

Oma meisterlikes artiklites näitas Jensen Hiina, Korea ja Vietnami rahvaste võitlust oma vabaduse ja sõltumatuse eest. Tema reportaažid Vietnamist ilmusid Austria ajalehes «Österreichische Volksstimme». Viimaste elupäevadeni töötas Fritz Jensen teose kallal, mis on pühendatud vietnami rahva elule ja võitlusele rindel ja tagalas. Tema raamatut Vietnamis nähtust ja kuuldust valmistatakse praegu ette väljaandmiseks Viinis ja Berliinis.

Rahvusvahelised kinofestivalid Veneetsias

25. augustil algas Veneetsias kuuetkümmes rahvusvaheline kunstiliste filmide festival, millest võtab osa 18 maad, kes on esitanud 33 filmi. Nõukogude Liit demonstreerib festivalil järgmisi kinofilme: režissöör S. Samsonovi filmi „Hüplik“ 28. augustil; režissöör L. Lukovi filmi „Uuele rannale“ 31. augustil ja režissöör V. Strojeva filmi „Boris Godunov“ 8. septembril. Festivali avamispäeval demonstreeriti esimesena Jaapani filmi „Mask ja saatust“.

Festivalil viibib Nõukogude kinotelegelaste delegatsioon. Festival lõpeb 10. septembril; sellel päeval antakse kätte rahvusvahelise žürii poolt määratud preemiad.

Enne festivali avamist toimus nende preemiade kätteandmine, mis olid määratud varem läbiviidud dokumentaalfilmi lühifilmide ning lastele ja alaealistele määratud filmide rahvusvahelisel festivalil.

Viis nädalat Jaapanis

Murorano linna tööliste naised on asutanud «Koduperenaiste assotsiatsiooni», kes annab tööliste abinõu võitluses. Pildil näeme naisi manifestatsioonil tööliste nõudmiste toetuseks.

Käesoleval aastal külastas Jaapanit Ülemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni delegatsioon. Avaldame allpool föderatsiooni sekretäri Malcolm Nikoni ja delegatsiooni liikme Mary Morvani reportaaži sellest reisist.

Mustuhat tähte pea kohal ja pimes-tav tuledele meie lennuki tiiva all, mis lendab Tokio suunas piki Jaapani saarte looklevat kaldajoont, mida uhub Vaikne ookean. Mida me mõtleme mootori müri-na saatel? Tähtedest? Tuledest? Ookeanist? Peas vilksatavad väga mitmesugused mõtted ja mõned neist on üsna vasturääkivad. Kuid kõik nad kajastavad meie erutatud meeleolu.

Meie all on Fudzijama, kimono, õitsva kirsipuu maa, — maa, mis üsna hiljuti oli võimas imperialistlik suurriik, kes sõdis oma Aasia naabrite ja teiste riikidega, maa, mis elas läbi aatomipommi plahvatusse hirmsad tagajärjed Nagasakis ja Hirosimas, estmes-te vesinikupommi ohvrite maa, maa, kus 30 miljonit inimest andsid oma all-kirja aatomi- ja vesinikupommi keelam-ise nõudmisele.

Me olime Jaapanist palju kuulnud: tööliste kangelaslikust võitlusest oma majanduslike ja sotsiaalsete õiguste eest, terasevalutehase „Nikko“ tööliste kuulsast 209 päeva kestnud streigist Muroranos, tütarlastest-tekstiilitöölis-dest Omis ja nende visast võitlusest feodaalse surve vastu.

See on maa, kus sajad noorsoo-, ametiühingud, religioossed, kultuuri-alased, spordi- ja teised organisatsioonid omavahel ühinesid, et kutsuda Jaapanisse ÜDNF-i delegatsiooni.

Meie lennuk teeb tiiru sadama kohal ja hakkab maanduma. Hulk lippe, plakateid, lilli, mida jahedas õõhus valgustavad projektorid, annavad esimese vastuse meie mõtetele.

Ja juba viibimegi entusiastliku vastuvõtu keeries, mis iseloomustab kogu meie Jaapanis viibimise aega. Sajad naeratavad inimesed sülelevad meid, patustavad õiale, haaravad meil käest kinni ja raputavad seda nii, et lausa valus hakkab.

Me läbisime sadu kilomeetreid rongiga, autobussiga, autoga, lennukiga, ja kõikjal ootas meid see vastuvõtt. Igas jaamas sel paljude kilomeetrite pikkusel liinil, mis ulatub põhjast maa lõunatippu, ootas meid rahvahulk. Isegi seal, kus rong peatus vaid mõni minut, ootasid perroonil sajad inimesed, et meid tervitada.

Mälestus sellest haruldasest reisist jääb meile igaveseks meelde.

SUURTE MUUTUSTE AEG

Delegatsioon saabus Jaapanisse, kui seal toimusid suured muutused, kui poliitilisel areenil aktiivseisid uued jõud. Josida valitsus, kes ajas avalikult Ameerika poolset poliitikat, kaotas rahva usalduse ja langes.

Uus valitsus hakkas rääkima diplomaatiliselt ja majanduslike suhete sõlmimisest NSV Liiduga ja suhtus avaliku heakskiiduga kaubandussidemete sõlmimisse rahva-Hiinaga.

Massiline liikumine rahu kaitseks ja eriti aatomi- ning vesinikupommi keelamise eest haaras järjest ulatuslikumalt kõiki Jaapani elanikkonna kihte. Arenes võitlus majanduslike ja sotsiaalsete õiguste eest. Suurt osa etendab selles Jaapani noorsugu. Ka liikumine rahvusliku sõltumatuse eest võtab järjest suurema ulatuse.

Hirosima tragöödia ja tema elanike kannatused on kõige raskemaid lehekülgi jaapani rahva ajaloos. Kiirgami-sest saadud haigus kestab ja nüüd tänaseni maha palju inimesi. Sellest on nakatatud ligi 6000 inimest, kellest paljud on mõistetud pinnadele ja surnule. Mälestussammas aatomipommi ohvritele, neile, kes surid sellesse julma ja mõttetusse surma, jätab rusuva mulje. See on lihtne hallist kivist monument, külm ja elutu. Selle nägemine ängistab südant ja te heidate tahtmatult pilgu taevasse, kust 1945. aastal langes see õudne õnnetus!...

Lakkamatult kasvav rahuliikumine annab tugeva vastulöögi Jaapani militarismile ja fašismile. Tohtu enamus noortest ikkõõ kogu hingest ja südamest rahu, vanad samurai-ideed on kaotanud oma mõju miljonitele noortele, mistõttu reaktioonijõududel on väga raske avalikult rääkida militaristliku või revanistliku armee taastamiseks. Põrgates rahva tugevale vastupanule on Jaapani reaktioonilised jõud sunnitud ajama maskeeritud „kaitsepoliitikat“.

Taasrelvastumist teostatakse „enese-kaitse“ jõudude loomise ettekäändel, kuna süisugust jõudu vajab iga maa, kes ikkõõ rahvuslikku sõltumatust. Sel taktikal on teataval määral edu, see toob inimestesse kahtlusi ja lõhenemist. Võitlus maa rahvusliku sõltumatuse eest ja Ameerika okupatsioonivõude vastu, kellel on selle väikesel saarte-riikmal üle 730 sõjalise baasi, haarab järjest võimsamalt kõiki rahvakihte.

Majandusliku ja sotsiaalse võitluse rindel on jaapani tööliste aktiivsus ja otsustavus lausa imeteldav. Me nägime palju otsusekindlust võitluse jätkamiseks, ka kõige raskemates tingimustes, ja paljudel juhtumitel on see võitlus olnud edukas. Kui me Jaapanisse saabusime, siis kestis seal veel terasevalu-tehase „Nikko“ tööliste kuulus 209-päevane streik Muroranos. Me külastasime seda linna ja tehist, kus meid tohtu väimustusega vastu võeti. See ettevõtte on tänapäeva Jaapanile tüüpiline. Tehas annab tööd peaaegu kõigile Murorano linna töölistele. Kuid alitades USA majanduslikule survele otsustasid tehase valdajad loobuda mõnest ajast töölistest. Tööliste vastupanu arenes lõpuks streigiks, mida toetas kogu Murorano elanikkond: transporti- ja kaubandusala töötajad, õpetajad ja teised töötajate kategooriad. Solidaarsusliikumine levis kogu maal ja muutus üldrahvalikuks. Sellest kangelaslikust streigist loodi laule, kirjutati raamatuid, tehti maale jne. Terasevalutöölis-te poolt saavutatud võit on eredaks tunnistuseks jaapani tööliste võitlusvõimust ja on innustajaks teiste maade töölistele, kes samuti võitlevad õiguse eest tööle ja parima elu eest.

...Kõikjal, kus me käisime, kuulsime laule, neid laulsid käest kinni hoides ja kergelt õõtsudes jaapani noormehed ning neid. Need kaunid laulud on väga meloodilised ja jäävad hästi meelde. Me õppisime ruttu ära laulud „Iial enam ei lange aatomipomm“, „Rahvusliku sõltumatuse laulu“ ja jaapani noorte kõige armastatuma laulu „Te olete noored“.

Suurt osa nende laulude propageerimisel etendavad massilised koorikollektiivid. Praegu tunnevad ja laulavad neid miljonid jaapanlased töö ja mängu, kõigi ürituste ajal, mida teostatakse võitluses rahu, rahvusliku sõltumatuse ja parema elu eest. Meie hüvastijätt Jaapani noortega toimus Tokios miitingul, millest võtsid osa 20 000 inimest ja mis kestis kümme tundi. See miiting kujunes sõpruse, kunsti ja spordi pidustuseks. Ja kui me Jaapanist lahkusime, siis tundisime, et meie delegatsiooni, esimehe Jaapani külastav ÜDNF-i delegatsioon, pani kindla aluse Jaapani ja teiste maade noorte sõprusele ning solidaarsusele.

— Nüüd ma tean. — parunel ei ole süüa.

— Kasvad, küll siis mõistad, poeg.

Ja poeg kasvas ja hakkas iga aastaga järjest rohkem mõistma seda omapärast ümbritsevat maailma. Mõistis ja püüdis ka ise seda maailma kajastada ja kaunistada. Juba 11-aastasena andis ta oma „esimese laulude-õhtu aguli õllepoes“, leelutades kalendrisabast pähe jäänud värse. Aga veel enne seda, vaadates maailma läbi Kure talu sauna akna, lõikas ta pilte välja raamatust ja kleepis neid tahmunud ruutudele, et need pisutki kenamad välja näeksid... Ja meie saatja, luuletaja isapoolse sugulase, Ann Schützi nagu kisub nüüdki naerule, kui ta meenutab üht suurt teab kust väljalõigatud kohviväski pilti, mis kaua oli ehtinud saunakambri akent. Ning sekka mälestuspiltidele ruttab ta tsiteerima Süstiste värse, mida see aastatelt küllaltki pika tee läbi käinud, kuid ikka reibas ja elavaloomuline naine võib pidustata otsekui küllusesarvest.

Jah, Kure talus mäletatakse hästi siit võrsunud luuletajat ning meenutatakse uhkusega nii teda kui tema värse, kuigi Süstiste-aegetest rahvast on sinu dieti jäänud juba vähepoolseks ja Schützi nimegi on kadumas. Kuigi praegune metsavahipere on Süstiste lile Vidriku järeltulijad, on nad vahepealse naisliinist sugulase tõttu juba täpsenimelised — Vooalud. Ja too kange omaaegne lellest metsavaht, kes ei kartnud oma arvamusel parunilegi näkku öelda, too

Lell ammu läind ju igaviku manu, läind valjet talist metsaõhtu. Ta kisru taga valkeist sõidid reed, jäi temast maha maja, mets ja tanum.

Kui luuletajat ta vanadele radadele tagasipöördumist tunnistas „priske kolmas põlv“, siis meid võtab vastu juba neljas ja viies põlv, viimane küll alles enamasti põlvepikkune. Ja Süstiste taastuleku retkede noorest saatjast, kel „on pigitund müls, kuid tervisest õhetab pale“ on juba jõudnud saada eakas metsavaht, kes on praegu-gi ühel oma järjekordsel ringkäigul, nii et me temaga kokku ei saagi. Seetõttu tuleb jätta teiseks korraks avastada kaugemad „vanad rajad“ — Rahinge oja. Suurlaan ja Laugesoo, seesama Laugesoo, kunagi oli „kus palju põtru, palju kuremarju“. Neid unkeid metsloomi pole muidugi enam mingit lootust kohata, sest juba Süstiste poolt kodukoha taaskiilastamise päevil olid nad muutunud hoopis haruldasteks:

Ja pöder, me metsade uhke loom, rändas üle jõe ammullima. Nüüd aastas vaid korra Laugesool ta jälgi kui ilmutust siimad.

Nätsama on jäljetult kadunud kunagi Kuremde kaskede ladvas pesitsenud kured, „kes talule pärandand nime“ ning peale selle, et „kaskedest jäänud vaid tüikad“, on siginenud teisigi kande.

Ent ometigi olemis siiski paljutki näinud ja mitmetigi paremini hakanud mõistma Süstiste luule lähteid, kui me pärast päikesee veeremist jätame hüvasti lahke pererahvaga ning koos luuletaja õega istume tagasisõiduks autosse. Võime koos Süstistega teha kokkuvõtte, et

Siin paljugi muutnud on aegade rõhk ja kuuskede vägevust riivand. Ent endiselt kodune laanteõhk su samme veel tänagi piirab.

Oskar Kruus

